

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wzajemna relacja dwóch porządków prawnych:
unijnego i krajowego w praktyce orzeczniczej w Danii i Szwecji

dr Anna Hadała-Skóra

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

Uwagi wstępne	5
I. Dania	6
1. Wyrok duńskiego Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 1998 r., I 361/1997	6
2. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z dnia 19 kwietnia 2016 r. w sprawie C-441/14, Dansk Industri (DI) przeciwko Sucession Karsten Eigil Rasmussen	8
3. Wyrok duńskiego Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2016 r. (15/2014) (Stosunek prawa Unii Europejskiej do mającej wówczas zastosowanie duńskiej ustawy o pracownikach w sporze między pracownikiem a pracodawcą prywatnym dotyczącym prawa do odprawy emerytalnej – § 2a ust. 3)	18
II. Szwecja	25
1. Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie C-478/99. Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Szwecji	25
2. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 lutego 2010 r. w sprawie C-185/09, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji	31
3. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2012 r., C-607/10, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji	33
4. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 2014 r. w sprawie C-243/13, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji	37
Bibliografia	46

Uwagi wstępne

Jedną z cech charakterystycznych Skandynawii jest brak tradycji ustrojowych w zakresie tworzenia sądownictwa konstytucyjnego¹. Z formalnego punktu widzenia kompetencje dotyczące sądowej kontroli konstytucyjności prawa w państwach skandynawskich przyznane zostały wszystkim sądom. Niemniej jednak w rzeczywistości, jak pokazuje dotychczasowa praktyka, niniejsza kontrola podlega sporym ograniczeniom. Jedynie w niewielkim zakresie mamy z nią do czynienia w Finlandii, Danii oraz Szwecji. Natomiast w państwach o głęboko zakorzenionej tradycji wschodnioskandynawskiej, takich jak Szwecja i Finlandia, obok sądownictwa powszechnego niezależnie funkcjonuje sądownictwo administracyjne, na czele z Najwyższym Sądem Administracyjnym. Z kolei w przypadku państw zachodnioskandynawskich – Danii, Norwegii czy Islandii, nie można mówić o tradycji ustrojowej w zakresie tworzenia sądownictwa administracyjnego. Taki stan rzeczy ma swoje podłoże w tym, że kompetencje w zakresie rozpatrywania skarg na decyzje, które zostały wydane przez organy administracji publicznej, pod kątem ich legalności, a także w pewnym zakresie ich zasadności, przyznano sądom powszechnym².

¹ A. Follesdal, M. Wind, *Introduction – Nordic Reluctance towards Judicial Review under Siege*, „Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter” 27 (2009), nr 2, s. 131–141.

² V. Serzhanova, *Sądownictwo najwyższe w państwach nordyckich. Zarys problematyki*, „Roczniki Nauk Prawnych” 28(2018), nr 2, s. 100–103.

I. Dania

1. Wyrok duńskiego Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 1998 r., I 361/1997

Wyrok z dnia 6 kwietnia 1998 r. (I 361/1997) to pierwsze rozstrzygnięcie, w którym duński Sąd Najwyższy nakreślił wyraźne granice, w ramach których może funkcjonować prawo Unii Europejskiej. Niniejsza sprawa została zainicjowana w drodze skargi konstytucyjnej. Przedmiot sprawy dotyczył nowelizacji ustawy z 1972 r. o przystąpieniu Danii do Wspólnot Europejskich, będącej skutkiem ratyfikacji Traktatu z Maastricht. W przedmiotowej skarżdzie położono w głównej mierze nacisk na przepisy traktatowe, które wskazywały kompetencje Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) oraz mogły dawać podstawę dla Trybunału do działalności, o charakterze prawotwórczym. To ostatnie spowodowałoby, że zostałby naruszony warunek konstytucyjny – dotyczący przekazania suwerennych kompetencji w granicach przewidzianych ustawowo. Pomimo że duński Sąd Najwyższy ostatecznie orzekł o konstytucyjności przepisów ocenianej ustawy, należy podkreślić, że w sposób wyraźny odniósł się do relacji konstytucji i prawa unijnego³.

Wnioskodawcy podnieśli zarzut, odwołując się do art. 308 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) oraz do działalności o charakterze prawotwórczym ETS, że dokonano naruszenia konstytucyjnego warunku przekazania suwerennych kompetencji „w granicach przewidzianych ustawowo”. Oprócz tego, w ocenie wnioskodawców, transfer suwerenności z uwagi na jego skalę jak również jego istotę jest sprzeczny z konstytucyjną zasadą demokratycznej formy rządów. Duński Sąd Najwyższy orzekł w przedmiotowej sprawie o zgodności z duńską konstytucją zakwestionowanych aktów⁴.

W omawianej sprawie wzorzec kontroli stanowił § 20 Konstytucji Danii, zgodnie z którym: „(1) Uprawnienia przysługujące władzom Królestwa na podstawie niniejszej Konstytucji mogą być, w granicach przewidzianych ustawowo, przekazane organom międzynarodowym, utworzonym w drodze wzajemnego porozumienia z innymi państwami

³ Wniosek Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 marca 2021 r., sygn. BPRM.5091.5.2021, s. 53.

⁴ Relacje między prawem konstytucyjnym a prawem wspólnotowym w orzecznictwie sądów konstytucyjnych państw Unii Europejskiej, oprac. B. Banaszkiewicz, P. Bogdanowicz, Warszawa 2006, s. 42.

dotyczącego ustanowienia międzynarodowych zasad prawa i współpracy. (2) Dla przyjęcia ustawy dotyczącej powyższego wymagana jest większość pięć szóstych ogółu deputowanych do Folketingu. Jeśli taka większość nie zostanie osiągnięta, ale uzyskana zostanie większość niezbędna dla przyjęcia ustawy zwykłej, i o ile zaaprobuje to rząd, ustawa przedkładana jest wyborcom do aprobaty lub odrzucenia, zgodnie z zasadami dotyczącymi referendum zawartymi w § 42”⁵.

W omawianym wyroku Sąd Najwyższy sformułował szereg istotnych tez. Przede wszystkim podkreślił, że: „§ 20 Konstytucji nie upoważnia do przekazywania przez Danię organizacji międzynarodowej kompetencji do stanowienia aktów prawnych lub podejmowania decyzji, które byłyby sprzeczne z Konstytucją. W szczególności Konstytucja zakazuje przekazywania kompetencji w takim zakresie, który oznaczałby, że Dania nie może być uważana za państwo suwerenne i demokratyczne”⁶. I dalej, że: „Konstytucyjne ograniczenie dotyczące przekazywania kompetencji «w granicach przewidzianych ustawowo» (§ 20 ust. 1 Konstytucji) oznacza ograniczenie zarówno co do dziedzin, w których następuje przekazanie kompetencji, jak i co do jego zakresu. Cytowane sformułowanie oznacza wymaganie pozytywnej delimitacji przekazywanych kompetencji zarówno w odniesieniu do dziedzin, w których następuje przekazanie, jak i w odniesieniu do istoty przekazywanych kompetencji. Dziedziny, w których następuje przekazanie kompetencji, mogą być opisane w sposób ogólny. Nie jest wymagane przy określaniu stopnia przekazywania kompetencji zachowanie takiej precyzji, aby wykluczyć wszelkie rozbieżności w wykładni. Przekazane kompetencje mogą być również określone poprzez odniesienie do przepisów TWE. W świetle § 20 Konstytucji niedopuszczalne jest natomiast, aby sama organizacja międzynarodowa określała swoje kompetencje”⁷.

W przedmiotowej sprawie Sąd Najwyższy orzekł także, że: „Chociaż Dania przekazała ETS kompetencje do badania ważności aktów prawnych Wspólnoty, sądy duńskie wyjątkowo mogą odmówić zastosowania aktu prawnego Wspólnoty, jeśli taki akt, mimo że został utrzymany w mocy przez ETS, wyszedł poza zakres kompetencji suwerennych przekazanych Wspólnocie zgodnie z ustawą duńską”⁸.

⁵ „§ 20. Stk. 1. Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde. Stk. 2. Til vedtagelse af lovforslag herom kræves et flertal på fem sjettedele af folketingets medlemmer. Opnås et sådant flertal ikke, men dog det til vedtagelse af almindelige lovforslag nødvendige flertal, og opretholder regeringen forslaget, forelægges det folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse efter de for folkeafstemninger i § 42 fastsatte regler”, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1953/169> (dostęp: dnia 10 października 2022 r.); *Konstytucja Królestwa Danii*, tłum. M. Grzybowski, Warszawa 2002, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/dania.html> (dostęp: dnia 10 października 2022 r.).

⁶ *Relacje...*, s. 40.

⁷ *Relacje...*, s. 40.

⁸ *Relacje...*, s. 41.

2. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z dnia 19 kwietnia 2016 r. w sprawie C-441/14, Dansk Industri (DI) przeciwko Sucession Karsten Eigil Rasmussen

Dania, na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁹, zwróciła się do Trybunału Sprawiedliwości (TS) o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Wniosek został złożony przez Højesteret – Sąd Najwyższy w Danii, w drodze postanowienia z dnia 22 września 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 24 września 2014 r. Przedmiot wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczył wykładni: 1) art. 2 ust. 1, art. 2 ust. 2 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy¹⁰, oraz 2) zasady niedyskryminacji ze względu na wiek oraz zasad pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań. Niniejszy wniosek przedstawiono w ramach sporu pomiędzy Dansk Industri (DI), działającym w imieniu spółki Ajos A/S (zwanej dalej „Ajos”) a spadkobiercami K. Rasmussena, dotyczącego odmowy wypłacenia przez Ajos na rzecz K. Rasmussena odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy¹¹.

W dniu 25 maja 2009 r. Ajos wypowiedziała stosunek pracy K. Rasmussenowi, który miał wówczas ukończone 60 lat. Następnie K. Rasmussen wręczył Ajos wypowiedzenie, zapewniając w nim, że będzie pracować do końca czerwca 2009 r. i został zatrudniony przez inne przedsiębiorstwo. Z uwagi na zatrudnienie w Ajos, od dnia 1 czerwca 1984 r. K. Rasmussen – na podstawie § 2a ust. 1 ustawy o pracownikach – co do zasady posiadał prawo do otrzymania odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy w wysokości równowartości trzech miesięcznych wynagrodzeń. Niemniej jednak z uwagi na fakt, że w chwili ustania zatrudnienia ukończył 60 lat oraz miał prawo do pobierania emerytury (§ 2a ust. 3 ustawy o pracownikach) – zgodnie z utrwaloną linią orzeczniczą w Danii – nie miał prawa do takiej odprawy, pomimo że po zakończeniu pracy w Ajos nadal pozostawał na rynku pracy. W marcu 2012 r. związek zawodowy „Dansk Formands Forening” wniósł na podstawie § 2a ustawy o pracownikach w imieniu K. Rasmussena powództwo przeciwko Ajos o zapłatę odprawy w wysokości równowartości trzech miesięcznych wynagrodzeń (z tytułu rozwiązania stosunku pracy). Warto podkreślić, że w tym względzie Formands Forening oparł się na wyroku Trybunału z dnia 12 października 2010 r., C-499/08, w sprawie Ingeniørforeningen i Danmark¹²).

Sø- og Handelsretten (sąd gospodarczy i morski) w wyroku z dnia 14 stycznia 2014 r. postanowił uwzględnić powództwo, które zostało wniesione w imieniu reprezentowanego wówczas przez jego spadkobierców K. Rasmussena, o zapłatę przedmiotowej odprawy. Ni-

⁹ Wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47; dalej: TFUE.

¹⁰ Dz.Urz. WE L 303, s. 16; dalej: dyrektywa 2000/78/WE.

¹¹ Wyrok TS z dnia 19 kwietnia 2016 r., C-441/14, Dansk Industri (DI) przeciwko Sucession Karsten Eigil Rasmussen, EU:C:2016:278.

¹² EU:C:2010:600.

niejszy sąd wówczas orzekł, że z wyroku C-499/08, Ingeniørforeningen i Danmark wynika, iż § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach jest sprzeczny z dyrektywą 2000/78/WE. Sąd stwierdził również, że uprzednia wykładnia krajowa § 2a ustawy o pracownikach naruszała funkcjonującą w prawie unijnym ogólną zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek¹³.

W konsekwencji Ajos zaskarżyła przywołany wyrok do Sądu Najwyższego – Højesteret. Ajos podniosła, że dokonywanie wykładni § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach zgodnie z interpretacją tych przepisów, która została dokonana w wyroku Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08), stanowiłoby działanie *contra legem*. Ponadto Ajos podkreśliła, że nie można odstąpić od stosowania tak jednoznacznego i jasnego przepisu, jakim jest § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach, opierając się na przewidzianej w prawie unijnym zasadzie ogólnej niedyskryminacji ze względu na wiek, bez ponoszenia ryzyka naruszenia zasad pewności prawa oraz ochrony uzasadnionych oczekiwań¹⁴.

Ponadto zwróciła uwagę na fakt, że spór, który jest rozpatrywany w postępowaniu głównym, to spór między jednostkami, w ramach którego nie jest możliwe przyznanie bezpośredniego skutku przepisom dyrektywy 2000/78/WE, jednocześnie wskazując, że dokonanie wykładni § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach zgodnie z prawem Unii Europejskiej nie byłoby do pogodzenia z krajowym orzecznictwem. Biorąc pod uwagę powyższe, sąd odsyłający zastanawia się nad kwestią, czy pracownik ma prawo, aby powołać się na ogólną zasadę prawa unijnego, która odnosi się do zakazu dyskryminacji ze względu na wiek w stosunku do prywatnego pracodawcy, celem otrzymania od niego odprawy (przewidzianej w prawie duńskim) z tytułu rozwiązania stosunku pracy, nawet jeżeli w myśl tego prawa ów pracodawca nie ma obowiązku, aby ją wypłacić. W przedmiotowej sprawie pojawiła się także konieczność dokonania rozstrzygnięcia kwestii, czy niepisana zasada prawa unijnego może pozbawić prywatnego pracodawcę powoływania się na przepis krajowy, którego nie da się pogodzić z tą zasadą¹⁵.

¹³ Pkt 13 wyroku: „Den 14. januar 2014 gav Sø- og Handelsretten medhold i det krav om udbetaling af den pågældende fratrædelsesgodtgørelse, som var blevet rejst på vegne af Karsten Eigil Rasmussen, der nu var repræsenteret ved boet efter sig. Den nævnte ret fastslog, at det fulgte af dom Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600), at funktionærlovens § 2a, stk. 3, var i strid med direktiv 2000/78, og fastslog, at den tidligere nationale fortolkning af den nævnte § 2a var i strid med det almindelige EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder”.

¹⁴ Pkt 14 wyroku: „[...] gjort gældende, at en fortolkning af funktionærlovens § 2a, stk. 3, der er i overensstemmelse med de i dom Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) fortolkede bestemmelser, vil være *contra legem*. Virksomheden har endvidere gjort gældende, at en så klar og utvetydig regel som den i den nævnte lovs § 2a, stk. 3, ikke kan undlades anvendt med henvisning til det almindelige EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, idet princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og retssikkerhedsprincippet ellers vil blive tilsidesat”.

¹⁵ Pkt 15 wyroku: „Den forelæggende ret ønsker oplyst – idet den har anført, at der i den foreliggende sag er tale om en tvist mellem private, i forbindelse med hvilken det ikke er muligt at tillægge bestemmelserne i direktiv 2000/78 direkte virkning, og at en fortolkning af funktionærlovens § 2a, stk. 3, som er overensstemmende med EU-retten, vil være i strid med den nationale retspraksis – om en arbejdstager kan påberåbe sig det almindelige

Dlatego też: „W ocenie sądu odsyłającego konieczne jest w tym celu ustalenie czy zasada ogólna – zasada niedyskryminacji ze względu na wiek ma w aspekcie jednakową treść oraz jednakowy zakres jak dyrektywa 2000/78, a także czy dyrektywa ma szerszy zakres ochrony w kontekście dyskryminacji ze względu na wiek. W przypadku, gdy zakres ochrony, która została przyznana w dyrektywie nie jest szerszy w porównaniu z zakresem ochrony, która wynika z ogólnej zasady niedyskryminacji ze względu na wiek, nasuwa się wówczas, czy ta zasada może (jak wynika z wyroków Mangold -C-144/04, EU:C:2005:709 oraz Küçükdeveci C-555/07, EU:C:2010:21), mieć bezpośrednie zastosowanie w obrębie stosunków występujących między jednostkami, a także w jaki sposób trzeba wyważyć bezpośrednie stosowanie owej zasady z zasadą pewności prawa i wiążącą się z nią zasadą ochrony uzasadnionych oczekiwań. Ponadto, sąd odsyłający chce ustalić, czy w takim przypadku jak ten, który jest rozpatrywany w postępowaniu głównym, prawo Unii Europejskiej daje podstawę dla sądu krajowego do wyważenia ogólnej zasady niedyskryminacji ze względu na wiek z zasadami pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, jeżeli skłania go do wniosku, że zasada pewności prawa ma pierwszeństwo przed zasadą niedyskryminacji ze względu na wiek, co w konsekwencji sprawia, że według przepisów prawa krajowego pracodawca jest zwolniony z obowiązku wypłaty odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy. Ponadto, sąd odsyłający chciałby uzyskać odpowiedź na pytanie, czy przy realizowaniu tego rodzaj wyważenia istnieje możliwość uwzględnia faktu, że pracownik może w stosownym przypadku dochodzić od Danii odszkodowania w związku z niezgodnością prawa duńskiego z prawem Unii”¹⁶.

EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder over for sin private arbejdsgiver med henblik på at forpligte den sidstnævnte til at udbetale en i dansk ret fastsat fratrædelsesgodtgørelse, selv om den nævnte arbejdsgiver i overensstemmelse med national ret er fritaget for denne udbetaling. Herved rejser den foreliggende sag ligeledes spørgsmålet om, hvorvidt et uskrevent EU-retligt princip kan være til hinder for, at en privat arbejdsgiver kan støtte ret på en national lovbestemmelse, der er i strid med det nævnte princip.”

¹⁶ Pkt 16–19 wyroku: „Den forelæggende ret finder det med henblik på denne efterprøvelse nødvendigt at afgøre, om det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder har samme indhold og rækkevidde som direktiv 2000/78, eller om direktivet på dette punkt indeholder en mere vidtgående beskyttelse mod aldersdiskrimination.

Såfremt direktivet ikke tillægger en mere vidtgående beskyttelse end det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, opstår ligeledes spørgsmålet, om princippet kan anvendes direkte på forholdet mellem private, således som det fremgår af domme Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709) og Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21), og om, hvorledes den direkte anvendelse af princippet skal afvejes over for retssikkerhedsprincippet og det hermed sammenhængende princip om beskyttelse af den berettigede forventning. Den forelæggende ret ønsker endvidere oplyst, om EU-retten i en situation som den, der foreligger i den sag, som verserer for den, gør det muligt for en national domstol at foretage en afvejning mellem på den ene side det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder og på den anden side retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, og at konkludere, at det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder må vige for retssikkerhedsprincippet, således at arbejdsgiveren i overensstemmelse med national ret er fritaget for forpligtelsen til at udbetale fratrædelsesgodtgørelsen. I denne henseende ønsker den forelæggende ret ligeledes oplyst, om der i forbindelse med en sådan afvejning kan tages hensyn til den omstændighed, at arbejdstageren i givet fald kan kræve erstatning fra den danske stat som følge af den danske lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten”. (tłumacznia na język polski pochodzi od autorki)

W związku z powyższymi wątpliwościami Sąd Najwyższy – Højesteret postanowił zawiesić postępowanie oraz zwrócić się do TS z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy przewidziana w prawie Unii ogólna zasada niedyskryminacji ze względu na wiek sprzeciwia się uregulowaniom takim jak duńskie, na mocy których pracownicy nie są uprawnieni do odprawy w przypadku, gdy mają prawo do świadczeń emerytalnych finansowanych przez ich pracodawcę w ramach systemu emerytalnego, do którego przystąpili przed ukończeniem 50. roku życia, niezależnie od okoliczności, czy zamierzają pozostać na rynku pracy, czy też przejść na emeryturę?
- 2) Czy jest zgodne z prawem Unii, aby sąd duński, przed którym zawisł spór pomiędzy pracownikiem a pracodawcą z sektora prywatnego, dotyczący wypłaty odprawy, której pracodawca na mocy przepisów prawa krajowego opisanych w pytaniu 1 nie ma obowiązku wypłacić, co jest niezgodne z przewidzianą w prawie Unii ogólną zasadą niedyskryminacji ze względu na wiek, dokonał wyważenia tej zasady oraz jej bezpośredniego skutku z zasadą pewności prawa i powiązaną z nią zasadą ochrony uzasadnionych oczekiwań, a następnie sformułował wniosek, że zasada pewności prawa ma pierwszeństwo przed zasadą niedyskryminacji ze względu na wiek, a w konsekwencji na mocy prawa krajowego pracodawca jest zwolniony z obowiązku wypłaty odprawy? Wyjaśnienia wymaga także kwestia, czy fakt, że pracownik w określonych okolicznościach może domagać się odszkodowania od państwa w związku z niezgodnością ustawodawstwa duńskiego z prawem UE, ma wpływ na ocenę, czy można dokonać takiego wyważenia”¹⁷.

W odniesieniu do pierwszego z pytań Trybunał wskazał, że: „W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy na wstępie zauważyć, że ogólna zasada niedyskryminacji ze względu na wiek, której konkretnym wyrazem jest dyrektywa 2000/78, ma swoje źródła w różnych konwencjach międzynarodowych i w tradycjach konstytucyjnych wspólnych dla państw

¹⁷ Pkt 20 wyroku: „1) Indeholder det almindelige EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder et forbud mod en ordning som den danske, hvorefter arbejdstagere ikke er berettiget til fratrædelsesgodtgørelse, hvis de har ret til en arbejdsgiverbetalt alderspension i henhold til en pensionsordning, som de er indtrådt i før det fyldte 50. år, og hvor dette gælder, uanset om de vælger at fortsætte på arbejdsmarkedet eller vælger at gå på pension?

2) Vil det være foreneligt med EU-retten, at danske domstole i en sag mellem en arbejdstager og en privat arbejdsgiver om betaling af en fratrædelsesgodtgørelse, som arbejdsgiveren efter national ret som beskrevet i spørgsmål 1 er fritaget for at skulle betale, men hvor dette resultat ikke er foreneligt med det almindelige EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, foretager en afvejning af dette princip og den direkte virkning heraf over for retssikkerhedsprincippet og det hermed sammenhængende princip om beskyttelse af den berettigede forventning og efter en sådan afvejning kommer til den konklusion, at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder må vige for retssikkerhedsprincippet, således at arbejdsgiveren i overensstemmelse med national ret fritages for betaling af fratrædelsesgodtgørelsen? Det ønskes tillige oplyst, om det har betydning for, om en sådan afvejning kan komme på tale, at arbejdstageren efter omstændighederne har mulighed for at kræve erstatning af staten som følge af den danske lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten”.

członkowskich, co wynika z motywów pierwszego i czwartego tej dyrektywy (zob. wyrok w sprawie Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, pkt 74, oraz wyrok w sprawie Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 20 i 21). Z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości wynika również, że zasadę tę, obecnie zapisaną w art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, należy uznać za ogólną zasadę prawa Unii Europejskiej (zob. Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, pkt 75, oraz Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 21)¹⁸. I dalej Trybunał podkreślił, że: „Po drugie, w zakresie, w jakim dyrektywa 2000/78 sama nie ustanawia ogólnej zasady zakazu dyskryminacji ze względu na wiek, lecz stanowi jedynie konkretyzację tej zasady w dziedzinie zatrudnienia i pracy, zakres ochrony przyznanej przez dyrektywę nie jest szerszy niż zakres ochrony przyznany przez tę zasadę. Przyjmując niniejszą dyrektywę, prawodawca wspólnotowy dążył do ustanowienia bardziej precyzyjnych ram, które mają ułatwić praktyczne wdrażanie zasady równego traktowania, a w szczególności przewidzieć różne możliwości odstępstw od tej zasady, rozgraniczając je poprzez wyraźniejsze określenie ich zakresu”¹⁹ oraz, że „aby ogólna zasada zakazująca dyskryminacji ze względu na wiek mogła mieć zastosowanie do sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, sytuacja ta musi również wchodzić w zakres zakazu dyskryminacji ustanowionego przez dyrektywę 2000/78”²⁰. Udzielając odpowiedzi na to pytanie, Trybunał ponadto zauważył, że: „W tym kontekście wystarczy zauważyć, jak już orzekł Trybunał Sprawiedliwości, że § 2a ust. 3 duńskiej ustawy o pracownikach, poprzez ogólne wyłączenie całej kategorii pracowników z odprawy, wpływa na warunki zwolnienia tych pracowników w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2000/78 (wyrok w sprawie C-499/08 Ingeniørforeningen i Danmark, Zb.Orz. EU:C:2010:600, pkt 21). Wynika z tego, że przepisy krajowe będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym wchodzą w zakres stosowania prawa Unii, a w konsekwencji w zakres stosowania ogólnej zasady zakazującej dyskryminacji ze względu na wiek. W tych okolicznościach,

¹⁸ Pkt 22 wyroku: „Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes indledningsvis, at det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som direktiv 2000/78 er et konkret udtryk for, har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, således som det fremgår af første og fjerde betragtning til direktivet (jf. domme Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, præmis 74, og Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 20 og 21). Det fremgår ligeledes af Domstolens praksis, at det nævnte princip, der nu er fastsat i artikel 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal anses for et almindeligt EU-retligt princip (jf. domme Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, præmis 75, og Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 21)”.

¹⁹ Pkt 23 wyroku: „Dernæst bemærkes, at for så vidt som direktiv 2000/78 ikke selv fastsætter det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, men alene er et konkret udtryk for dette princip på området for beskæftigelse og erhverv, er rækkevidden af den ved direktivet sikrede beskyttelse ikke videre end den, der indrømmes i henhold til dette princip. EU-lovgiver har ved vedtagelsen af dette direktiv haft for øje at opstille mere præcise rammer, med hvilke det tilsigtes at gøre den konkrete gennemførelse af ligebehandlingsprincippet lettere, og navnlig fastsætte forskellige muligheder for fravigelse af det nævnte princip ved at afgrænse disse ved hjælp af en mere tydelig definition af deres anvendelsesområde”.

²⁰ Pkt 24 wyroku: „[...] at for at det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder kan finde anvendelse på en situation som den i hovedsagen omhandlede, skal denne situation desuden være omfattet af anvendelsesområdet for det forbud mod forskelsbehandling, der er fastsat i direktiv 2000/78”.

mając na uwadze, że Trybunał orzekł już, iż art. 2 i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak uregulowanie będące przedmiotem niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, zgodnie z którym pracownicy – wyłącznie z uwagi na fakt, że mają prawo do emerytury wypłacanej przez pracodawcę w ramach systemu emerytalnego, do którego przystąpili przed ukończeniem 50 roku życia – nie są uprawnieni, wyłącznie z uwagi na swój wiek, do uzyskania odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy, której celem jest promocja reintegracji zawodowej pracowników legitymujących się dłuższym niż dwunastoletni staż pracy w przedsiębiorstwie (wyrok w sprawie Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, pkt 49), to samo dotyczy podstawowej zasady równego traktowania, której ogólna zasada niedyskryminacji ze względu na wiek jest jedynie szczególnym wyrazem”²¹.

W związku z powyższym Trybunał w kontekście pytania pierwszego orzekł, że „ogólną zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek, której szczególnym wyrazem jest dyrektywa 2000/78, należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie, nawet w sporze między jednostkami prywatnymi, uregulowaniu krajowemu takiemu jak będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, zgodnie z którym pracownicy nie mają prawa do odprawy, jeżeli są uprawnieni do emerytury wypłacanej przez pracodawcę w ramach systemu emerytalnego, do którego przystąpili przed ukończeniem 50 roku życia i niezależnie od tego, czy zdecydują się kontynuować pracę, czy też wybiorą przejście na emeryturę”²².

Odnosząc się do drugiego pytania, Trybunał wskazał wyraźnie, że „z utrwalonego orzecznictwa wynika, że do sądów krajowych, w przypadku gdy muszą one rozstrzygnąć sprawę między jednostkami prywatnymi, w której stwierdzono, że dane przepisy krajowe są sprzecz-

²¹ Pkt 25 i 26 wyroku: „Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at bemærke, således som allerede fastslået af Domstolen, at funktionærlovens § 2a, stk. 3, ved generelt at udelukke en hel kategori af arbejdstagere fra fratrædelsesgodtgørelse påvirker afskedigelsesvilkårene for disse arbejdstagere som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/78 (dom Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, præmis 21). Det følger heraf, at den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning ligger inden for EU-rettens anvendelsesområde og følgelig inden for anvendelsesområdet for det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder. På denne baggrund, og henset til den omstændighed, at Domstolen allerede har fastslået, at artikel 2 og artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, som den, der er omhandlet i den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse, og hvorefter arbejdstagere – alene som følge af den omstændighed, at de har ret til en alderspension udbetalt af deres arbejdsgiver i henhold til en pensionsordning, som de er indtrådt i før det fyldte 50. år – ikke er berettiget til en fratrædelsesgodtgørelse, der er bestemt til at lette overgangen til anden beskæftigelse for arbejdstagere med en anciennitet på over 12 år i virksomheden (dom Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, præmis 49), gør det samme sig gældende for det grundlæggende princip om ligebehandling, som det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder blot er et særligt udtryk for”.

²² Pkt 27 wyroku: „[...] det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som direktiv 2000/78 er et konkret udtryk for, skal fortolkes således, at det også i en tvist mellem private er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter arbejdstagere ikke er berettiget til fratrædelsesgodtgørelse, hvis de har ret til en arbejdsgiverbetalt alderspension i henhold til en pensionsordning, som de er indtrådt i før det fyldte 50. år, og hvor dette gælder, uanset om de vælger at fortsætte på arbejdsmarkedet eller vælger at gå på pension”.

ne z prawem Unii, należy zagwarantowanie ochrony prawnej przyznanej obywatelom przez przepisy prawa Unii oraz zapewnienie pełnej skuteczności tych przepisów (zob. podobnie wyroki w sprawie Pfeiffer i in, C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, pkt 111, oraz Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 45)²³, jak również, że: „Wprawdzie Trybunał Sprawiedliwości konsekwentnie orzekał, w odniesieniu do sporu między jednostkami prywatnymi, że dyrektywa nie może sama z siebie tworzyć obowiązków dla jednostek prywatnych, a zatem nie może być powoływana jako taka przeciwko takim jednostkom (zob. m.in. wyrok w sprawie Marshall, 152/84, EU:C:1986:84, pkt 48, wyrok w sprawie Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, pkt 20 oraz wyrok w sprawie Pfeiffer i in, C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, pkt 108), to jednak Trybunał Sprawiedliwości wielokrotnie stwierdzał również, że wynikający z dyrektywy obowiązek państw członkowskich osiągnięcia jej celów oraz ich obowiązek podjęcia wszelkich właściwych środków, ogólnych lub szczególnych, w celu zapewnienia wykonania tego obowiązku spoczywa na wszystkich organach państw członkowskich, w tym na sądach, w granicach ich właściwości (por. w tym zakresie w szczególności wyroki von Colson i Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, pkt 26, oraz Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 47)”²⁴. Ponadto Trybunał podkreśla, iż: „Wynika z tego, że stosując prawo krajowe, sądy krajowe są zobowiązane do uwzględnienia wszystkich przepisów tego prawa i zastosowania uznanych przez nie metod wykładni w celu dokonania jego interpretacji, tak dalece jak to możliwe, w świetle brzmienia i celu danej dyrektywy, w celu osiągnięcia rezultatu zamierzonego przez dyrektywę, a tym samym do działania zgodnie z art. 288 akapit trzeci TFUE (zob. w szczególności wyroki w sprawie Pfeiffer i in, C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, pkt 113 i 114, oraz Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 48)”²⁵. Niemniej jednak Trybunał wyraźnie zaznacza, że wymóg dotyczący dokonywania wykładni prawa krajowego podlega

²³ Pkt 29 wyroku: „[...] det fremgår af fast retspraksis, at det påhviler de nationale domstole – når de skal afgøre en sag mellem private, under hvilken det viser sig, at den omhandlede nationale lovgivning er i strid med EU-retten – at sikre den retsbeskyttelse, der for borgerne følger af EU-rettens bestemmelser, og at sikre bestemmelseernes fulde virkning (jf. i denne retning domme Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 111, og Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 45)”.

²⁴ Pkt 30 wyroku: „Selv om det er korrekt, at Domstolen med hensyn til en tvist mellem private steder har fastslået, at et direktiv ikke i sig selv kan skabe forpligtelser for private og derfor ikke som sådan kan påberåbes over for sådanne personer (jf. bl.a. domme Marshall, 152/84, EU:C:1986:84, præmis 48, Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, præmis 20, og Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 108), forholder det sig ikke desto mindre således, at Domstolen gentagne gange ligeledes har fastslået, at den forpligtelse for medlemsstaterne, der følger af et direktiv, til at virkeliggøre dets mål og deres pligt til at træffe alle almindelige eller særlige foranstaltninger for at sikre opfyldelsen af denne forpligtelse påhviler alle myndighederne i medlemsstaterne, herunder også domstolene inden for rammerne af deres kompetence (jf. i denne retning navnlig domme von Colson og Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, præmis 26, og Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 47)”.

²⁵ Pkt 31 wyroku: „Heraf følger, at de nationale domstole ved anvendelsen af national ret er forpligtet til at tage hensyn til samtlige bestemmelser i denne ret og til at benytte sig af de fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne, for i videst muligt omfang at fortolke den i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål med henblik på at opnå det med direktivet tilsigtede resultat og således handle i overensstemmelse med artikel 288, stk. 3, TEUF (jf. bl.a. domme Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 113 og 114, og Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 48)”.

pewnym ograniczeniom, wskazując, że: „Prawdą jest, że Trybunał Sprawiedliwości uznał, iż zasada spójnej interpretacji prawa krajowego podlega pewnym ograniczeniom. Obowiązek odwoływania się przez sądy krajowe do prawa UE przy dokonywaniu wykładni i stosowaniu odpowiednich przepisów krajowych jest zatem ograniczony ogólnymi zasadami prawa i nie może służyć jako podstawa wykładni *contra legem* prawa krajowego (zob. wyroki Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 100; Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, pkt 25 oraz Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, pkt 39).

W tym kontekście należy zauważyć, że wymóg spójnej wykładni obejmuje obowiązek sądów krajowych do zmiany, w stosownym przypadku, utrwalonego orzecznictwa, jeżeli opiera się ono na wykładni prawa krajowego niezgodnej z celami dyrektywy (zob. podobnie wyrok C-456/98 Centrosteel, EU:C:2000:402, pkt 17). W związku z tym sąd krajowy nie może zasadnie uznać w postępowaniu głównym, że nie jest możliwe dokonanie przez niego wykładni spornego przepisu krajowego w zgodzie z prawem Unii tylko dlatego, że konsekwentnie interpretował ten przepis w sposób niezgodny z tym prawem”²⁶.

Trybunał wskazuje ponadto, że: „Z utrwalonego orzecznictwa wynika jednak, że wykładnia prawa Unii dokonywana przez Trybunał w ramach wykonywania jego właściwości na podstawie art. 267 TFUE powinna w niezbędnym zakresie wyjaśniać i ustalać znaczenie i zakres tego prawa tak, jak należy je rozumieć i stosować lub jak należało je rozumieć i stosować od dnia jego wejścia w życie. Wynika z tego, że poza bardzo szczególnymi okolicznościami – które nie zostały podniesione w niniejszej sprawie – sąd powinien zastosować tak zinterpretowane prawo Unii nawet do stosunków prawnych powstałych i istniejących przed wydaniem wyroku w sprawie wniosku o wykładnię, o ile w pozostałym zakresie spełnione są przesłanki wniesienia do właściwych sądów skargi o zastosowanie tego prawa (zob. wyrok Gmina Wrocław, C-276/14, EU:C:2015:635, pkt 44 i 45 oraz przytoczone tam orzecznictwo). Ponadto nie można w każdym razie powoływać się na ochronę uzasadnionych oczekiwań, aby odmówić możliwości powołania się na tę wykładnię przez osobę prywatną, która wniosła skargę, w wyniku której Trybunał dokonał wykładni prawa Unii wykluczającej sporny przepis krajowy (zob. podobnie wyroki: Defrenne, 43/75 EU:C:1976:56, pkt 75, i wyrok w sprawie

²⁶ Pkt 32–34 wyroku: „Domstolen har ganske vist fastslået, at princippet om overensstemmende fortolkning af national ret er underlagt visse begrænsninger. De nationale retsinstitters forpligtelse til at henvise til EU-retten, når de fortolker og anvender de relevante nationale retsregler, begrænses således af generelle retsprincipper, og den kan ikke tjene som grundlag for en fortolkning *contra legem* af national ret (jf. domme Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, præmis 100, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 25, og Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, præmis 39). I denne sammenhæng skal det bemærkes, at kravet om en overensstemmende fortolkning omfatter forpligtelsen for de nationale domstole til i givet fald at ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med formålene med et direktiv (jf. i denne retning dom Centrosteel, C-456/98, EU:C:2000:402, præmis 17). Den forelæggende ret kan derfor ikke i hovedsagen med rette antage, at det er umuligt for den at fortolke den omhandlede nationale bestemmelse i overensstemmelse med EU-retten, alene som følge af den omstændighed, at den stedse har fortolket denne bestemmelse i en retning, som ikke er forenelig med denne ret”.

Barber, C-262/88 EU:C:1990:209, pkt 44, 45). W odniesieniu do wątpliwości sądu krajowego, o których mowa w pkt 19 niniejszego wyroku, należy zauważyć, że możliwość wniesienia przez jednostki, którym na mocy prawa Unii Europejskiej przyznano prawo podmiotowe – w niniejszej sprawie przez pracownika – powództwa o odszkodowanie w przypadku, gdy ich prawa zostały pogwałcone w wyniku naruszenia prawa Unii Europejskiej, które można przypisać państwu członkowskiemu (por. Francovich i in. C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, pkt 33, oraz Brasserie du Pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996: 79, pkt 20), nie może podważyć obowiązku sądu krajowego dokonania wyboru wykładni prawa krajowego (przyznania pierwszeństwa) zgodnej z dyrektywą 2000/78 lub, jeśli taka wykładnia okaże się niemożliwa, odstąpienia od stosowania przepisu krajowego, który jest sprzeczny z ogólną zasadą zakazu dyskryminacji ze względu na wiek, której konkretnym wyrazem jest ta dyrektywa, lub na którą może powołać się sąd krajowy w ramach rozpatrywanego sporu, aby dać pierwszeństwo ochronie uzasadnionych oczekiwań podmiotu prywatnego, w tym przypadku pracodawcy, który działał zgodnie z prawem krajowym”²⁷.

Reasumując wszystkie powyższe rozważania, Trybunał udzielając odpowiedzi na pytanie drugie, stwierdził, że „prawo Unii należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy sąd krajowy, przed którym zawisł spór między jednostkami prywatnymi objęty zakresem zastosowania dyrektywy 2000/78, stosuje przepisy prawa krajowego, do sądu tego należy dokonanie wykładni tych przepisów w taki sposób, aby można je było stosować zgodnie z tą dyrektywą, a jeśli taka spójna wykładnia nie jest możliwa, w razie potrzeby odstąpienie od

²⁷ Pkt 40–42 wyroku: „Det følger imidlertid af fast retspraksis, at den fortolkning, som Domstolen anlægger af EU-retten under udøvelse af sin kompetence i henhold til artikel 267 TEUF, i nødvendigt omfang belyser og præciserer betydningen og rækkevidden af denne ret, således som den skal forstås og anvendes henholdsvis burde have været forstået og anvendt, fra datoen for sin ikrafttræden. Det følger heraf, at bortset fra tilfælde, hvor der foreligger helt særlige omstændigheder – hvilket det i det foreliggende tilfælde ikke er blevet gjort gældende skulle være tilfældet – skal retsinstansen anvende den således fortolkede EU-ret selv på retsforhold, der er stiftet og består, før der afsiges dom vedrørende fortolkningsanmodningen, såfremt betingelserne for at indbringe en sag om anvendelsen af denne ret for de kompetente domstole i øvrigt er opfyldt (jf. bl.a. dom Gmina Wrocław, C-276/14, EU:C:2015:635, præmis 44 og 45 og den deri nævnte retspraksis). I øvrigt kan beskyttelsen af den berettigede forventning under alle omstændigheder ikke påberåbes med henblik på at nægte den privatperson, der har anlagt det søgsmål, som har ført Domstolen til at fortolke EU-retten således, at den er til hinder for den pågældende nationale retsregel, at gøre denne fortolkning gældende (jf. i denne retning domme Defrenne, 43/75, EU:C:1976:56, præmis 75, og Barber, C-262/88, EU:C:1990:209, præmis 44 og 45) Hvad angår den tvivl hos den forelæggende ret, der er anført i denne doms præmis 19, skal det bemærkes, at den mulighed, som private, der er tillagt en subjektiv ret i henhold til EU-retten – såsom arbejdstageren i det foreliggende tilfælde – har for at nedlægge påstand om erstatning, når deres rettigheder er blevet krænket som følge af en tilsidesættelse af EU-retten, der kan tilregnes en medlemsstat (jf. i denne retning domme Francovich m.fl., C-6/90 og C-9/90, EU:C:1991:428, præmis 33, og Brasserie du Pêcheur og Factortame, C-46/93 og C-48/93, EU:C:1996:79, præmis 20), hverken kan rejse tvivl om den forelæggende rets forpligtelse til at vælge den fortolkning af national ret, som er overensstemmende med direktiv 2000/78, eller, såfremt en sådan fortolkning viser sig umulig at anlægge, at undlade at anvende den nationale bestemmelse, der er i strid med det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som det nævnte direktiv er et konkret udtryk for, eller lægges til grund af den forelæggende ret inden for rammerne af den tvist, der er indbragt for den, for at give forrang til beskyttelsen af den berettigede forventning hos den privatperson, i det foreliggende tilfælde arbejdsgiveren, som har handlet i overensstemmelse med national ret.”.

stosowania każdego przepisu prawa krajowego, który jest sprzeczny z ogólną zasadą zakazu dyskryminacji ze względu na wiek. Obowiązek ten nie może być podważany ani przez zasadę pewności prawa, ani przez zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań, ani przez możliwość pociągnięcia danego państwa członkowskiego do odpowiedzialności za naruszenie prawa Unii przez osobę prywatną, która uważa, że jej prawa zostały naruszone przez zastosowanie przepisu krajowego sprzecznego z prawem Unii”²⁸.

Trybunał orzekł również, że:

- „1) Ogólną zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek, skonkretyzowaną w dyrektywie Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy, należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona – również w sporze pomiędzy jednostkami – przepisowi prawa krajowego takiemu jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, który pozbawia pracownika prawa do odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy, w sytuacji gdy ów pracownik ma prawo do świadczeń emerytalnych w ramach pracowniczego systemu emerytalnego finansowanego przez pracodawcę, do którego przystąpił przed ukończeniem 50. roku życia, niezależnie od tego, czy zamierza on pozostać na rynku pracy, czy też przejść na emeryturę.
- 2) Prawo Unii należy interpretować w ten sposób, iż nakłada na sąd krajowy, rozpatrujący spór pomiędzy jednostkami objęty zakresem zastosowania dyrektywy 2000/78, przy stosowaniu przepisów jego prawa krajowego, obowiązek dokonywania ich wykładni w sposób zgodny z tą dyrektywą, a gdyby dokonanie takiej wykładni zgodnej okazało się niemożliwe, odstąpienia w razie potrzeby od stosowania przepisów prawa krajowego, naruszających ogólną zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek. Obowiązku tego nie podważają ani zasady pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, ani możliwość dochodzenia przez jednostkę, która czuje się poszkodowana zastosowaniem przepisu krajowego sprzecznego z prawem Unii, odszkodowania od państwa w związku z naruszeniem prawa Unii”²⁹.

²⁸ Pkt 43 wyroku: „Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at EU-retten skal fortolkes således, at når en national domstol, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, der er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2000/78, anvender bestemmelserne i national ret, påhviler det den at fortolke disse bestemmelser således, at de kan anvendes i overensstemmelse med dette direktiv, eller, såfremt en sådan overensstemmende fortolkning er umulig, om nødvendigt at undlade at anvende enhver bestemmelse i national ret, som er i strid med det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder. Denne forpligtelse kan hverken drages i tvivl af retssikkerhedsprincippet eller princippet om beskyttelse af den berettigede forventning eller af den mulighed, som en privatperson, der anser sine rettigheder for krænket på grund af anvendelsen af en national bestemmelse, som er i strid med EU-retten, har for at drage den pågældende medlemsstat til ansvar for tilsidesættelse af EU-retten”.

²⁹ „1) Det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv er et konkret udtryk for, skal fortolkes således, at det også i en tvist mellem private er til

3. Wyrok duńskiego Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2016 r. (15/2014) (Stosunek prawa Unii Europejskiej do mającej wówczas zastosowanie duńskiej ustawy o pracownikach w sporze między pracownikiem a pracodawcą prywatnym dotyczącym prawa do odprawy emerytalnej – § 2a ust. 3)

Przedmiot przywołanego wyroku duńskiego Sądu Najwyższego (Højesteret) z dnia 6 grudnia 2016 r. (15/2014) stanowił spór pracowniczy. Sąd Najwyższy skierował do TS pytanie prejudycjalne, w którym odniósł się do konieczności zastosowania prawa Unii Europejskiej wprost. Mianowicie, Sąd Najwyższy zwrócił się o udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie: czy zasada pewności prawa i uzasadnionych oczekiwań nie powinna przeważać w stosunku do prywatnego podmiotu prawa, jakim jest pracodawca w przedmiotowej sprawie. W dniu 19 kwietnia 2016 r. TS wydał wyrok, w którym wyraźnie podkreślił, że zasada niedyskryminacji ze względu na wiek to ogólna zasada prawa unijnego. Owa zasada ma swoje źródła również w konstytucyjnym dorobku państw członkowskich. Z tego powodu w ocenie TS konieczna jest taka wykładnia prawa krajowego, która będzie dokonywana w zgodzie z tą zasadą, a jeśli jest to niemożliwe, wówczas należy odstąpić od stosowania przepisów krajowych, nawet w odniesieniu do relacji horyzontalnych³⁰.

W maju 2009 r., w wieku 60 lat, K. Rasmussen został zwolniony przez Ajos A/S po 25 latach pracy. Przed ukończeniem 50 roku życia przystąpił do systemu emerytalnego, a z tego tytułu był uprawniony do pobierania emerytury finansowanej przez jego pracodawcę. Następnie podjął pracę w innym przedsiębiorstwie. Ajos nie wypłaciło odprawy, powołując się na utrwaloną interpretację obowiązującego wówczas § 2a ust. 3 duńskiej ustawy o pracownikach (funktionærloven). Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 12 października 2010 r. w sprawie C-499/08, dotyczącej sporu między pracownikiem a pracodawcą publicznym, orzekł m.in. o tym, że mająca wówczas zastosowanie § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach jest

hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter arbejdstagere ikke er berettiget til fratrædelsesgodtgørelse, hvis de har ret til en arbejdsgiverbetalt alderspension i henhold til en pensionsordning, som de er indtrådt i før det fyldte 50. år, og hvor dette gælder, uanset om de vælger at fortsætte på arbejdsmarkedet eller vælger at gå på pension.

2) EU-retten skal fortolkes således, at når en national domstol, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, der er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2000/78, anvender bestemmelserne i national ret, påhviler det den at fortolke disse således, at de kan anvendes i overensstemmelse med dette direktiv, eller, såfremt en sådan overensstemmende fortolkning er umulig, om nødvendigt at undlade at anvende enhver bestemmelse i national ret, som er i strid med det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder. Denne forpligtelse kan hverken drages i tvivl af retssikkerhedsprincippet eller princippet om beskyttelse af den berettigede forventning eller af den mulighed, som en privatperson, der anser sine rettigheder for krænket på grund af anvendelsen af en national bestemmelse, som er i strid med EU-retten, har for at drage den pågældende medlemsstat til ansvar for tilsidesættelse af EU-retten”.

³⁰ C. Jacqueson, *The Clash: The Danish Supreme Court Defies the CJEU in the Ajos Case*, „Droit Compare du Travail et de la Securite Sociale. Revue“ 2017, nr 4, s. 250; <https://journals.openedition.org/rdctss/2527> (dostęp: dnia 18 stycznia 2023 r.); wniosek Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 marca 2021 r., sygn. BPRM.5091.5.2021, s. 56.

sprzeczna z dyrektywą Rady 2000/78/WE (tj. dyrektywą ustanawiającą ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy). Następnie w marcu 2012 r. związek zawodowy – Dansk Formands Forening wniósł w imieniu K. Rasmussen przeciwko Ajos roszczenie o wypłatę odprawy. Roszczenie zostało odrzucone przez Ajos, a spór trafił do sądu³¹. W trakcie rozpoznawania sprawy duński Sąd Najwyższy zwrócił się do TS z pytaniami prejudycjalnymi, na które Trybunał udzielił odpowiedzi w omawianym wcześniej wyroku z dnia 19 kwietnia 2016 r. (C-441/14).

Duński Sąd Najwyższy w przedmiotowym orzeczeniu wskazał m.in., że: „Z wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 kwietnia 2016 r. w niniejszej sprawie wynika, że zasada niedyskryminacji ze względu na wiek przyznaje jednostkom prawo podmiotowe, na które można się powoływać jako na takie i które – nawet w sporach między jednostkami – zobowiązuje sądy krajowe do niestosowania przepisów krajowych niezgodnych z tą zasadą (pkt 36). W niniejszej sprawie jest to zatem zadanie dla sądu krajowego, jeżeli uzna, że nie jest możliwe zapewnienie spójnej interpretacji danego przepisu krajowego, nie stosować tego przepisu (pkt 37). Zdaniem Trybunału obowiązek ten nie może być podważany przez zasady prawa wspólnotowego dotyczące pewności prawnej i ochrony uzasadnionych oczekiwań. Obowiązku tego nie podważa również możliwość pociągnięcia danego państwa członkowskiego do odpowiedzialności za naruszenie prawa Unii przez jednostkę prywatną, która uważa, że jej prawa zostały naruszone w wyniku zastosowania przepisu krajowego sprzecznego z prawem Unii (pkt 43)”³². Sąd Najwyższy wskazuje także, że: „W pkt 22 wyroku ujęta została zasada niedyskryminacji ze względu na wiek: [...] ogólna zasada niedyskryminacji ze względu na wiek, której konkretnym wyrazem jest dyrektywa 2000/78, ma swoje źródła w różnych konwencjach międzynarodowych oraz we wspólnych tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich, co wynika z motywów pierwszego i czwartego dyrektywy (zob. wyroki Mangold, C-144/04, pkt 74, oraz Küçükdeveci, C-555/07, pkt 20 i 21). Z orzecznictwa

³¹ Streszczenie wyroku duńskiego Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2016 r. (15/2014), <https://www.domstol.dk/hoejesteret/decided-cases-eu-law/2016/12/the-relationship-between-eu-law-and-danish-law-in-a-case-concerning-a-salaried-employee/#C-441/14> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.). Tłumaczenie wyroku w języku angielskim <https://www.domstol.dk/media/2udgvvvb/judgment-15-2014.pdf> (dostęp: 20.02.2023 r.)

³² „Det fremgår af EU-Domstolens dom af 19. april 2016 i den foreliggende sag, at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder tillægger private en subjektiv ret, der som sådan kan påberåbes, og som – selv i tvister mellem private – forpligter de nationale domstole til at undlade at anvende de nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med det nævnte princip (præmis 36). I den foreliggende sag påhviler det derfor den forelæggende ret, såfremt den finder, at det er umuligt for den at sikre en overensstemmende fortolkning af den omhandlede nationale bestemmelse, at undlade at anvende bestemmelsen (præmis 37). Ifølge EU-Domstolen kan denne forpligtelse ikke drages i tvivl af de EU-retlige principper om rets-sikkerhed og beskyttelse af den berettigede forventning. Forpligtelsen kan heller ikke drages i tvivl af den mulighed, som en privatperson, der anser sine rettigheder for krænket på grund af anvendelsen af en national bestemmelse, som er i strid med EU-retten, har for at drage den pågældende medlemsstat til ansvar for tilsidesættelse af EU-retten (præmis 43)”; https://www.sjlaw.dk/fileadmin/user_upload/_imported/fileadmin/Arkiv/Dokumenter/Ajos_dommen_af_6_december_2016.pdf (dostęp: 20.02.2023 r.).

Trybunału wynika również, że wspomniana zasada, obecnie zapisana w art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, musi być uznana za ogólną zasadę prawa Unii Europejskiej (zob. wyroki Mangold, pkt 75, oraz Küçükdeveci, pkt 21)". Z wyroku wynika, że sprzeczne z zasadą niedyskryminacji ze względu na wiek byłoby zastosowanie obecnego przepisu § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach w niniejszej sprawie, w której pan A. zdecydował się pozostać na rynku pracy po zwolnieniu go przez Ajos³³.

Ponadto, duński Sąd Najwyższy zauważa, że: „DI, działając w imieniu Ajos, podnosi, że prawo duńskie nie przewiduje stosowania tej zasady ze skutkiem bezpośrednim w sporze między podmiotami prywatnymi, tak że Ajos nie może powoływać się na obecny przepis § 2a ust. 3 ustawy o pracownikach”³⁴. Biorąc pod uwagę powyższe, duński Sąd Najwyższy wskazuje, że: „W tej kwestii musimy stwierdzić, co następuje: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest właściwy do orzekania w sprawach dotyczących wykładni prawa Unii Europejskiej na podstawie art. 267 TFUE. Do Trybunału Sprawiedliwości należy zatem ustalenie, czy norma prawa Unii ma skutek bezpośredni i pierwszeństwo przed sprzecznym z nią przepisem krajowym, także w sporach między jednostkami”³⁵. Idąc dalej tym tokiem myślenia, Sąd Najwyższy podkreśla, że: „To, czy przepisowi prawa unijnego można nadać w prawie duńskim taką skuteczność, jakiej wymaga prawo unijne, zależy przede wszystkim od ustawy o przystąpieniu Danii do Unii Europejskiej. Zgodnie z art. 2 ustawy, uprawnienia, które zgodnie z Konstytucją przysługują władzom Królestwa, mogą być wykonywane przez instytucje Unii Europejskiej w zakresie przewidzianym w traktatach itp. określonych w art. 4. Zgodnie z art. 3, postanowienia traktatów itp. określonych w art. 4 są wprowadzane w życie w Danii w zakresie, w jakim zgodnie z prawem UE są bezpośrednio stosowane w Danii”³⁶.

³³ „I dommens præmis 22 hedder det om princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder: [...] det almindelige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som direktiv 2000/78 er et konkret udtryk for, har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, således som det fremgår af første og fjerde betragtning til direktivet (jf. domme Mangold, C-144/04, [...] præmis 74, og Küçükdeveci, C-555/07, [...] præmis 20 og 21). Det fremgår ligeledes af Domstolens praksis, at det nævnte princip, der nu er fastsat i artikel 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal anses for et almindeligt EU-retligt princip (jf. domme Mangold, [...], præmis 75, og Küçükdeveci, [...], præmis 21)”. „Det følger af dommen, at det vil være i strid med princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder at anvende den dagældende bestemmelse i funktionærlovens § 2 a, stk. 3, i det foreliggende tilfælde, hvor A valgte at fortsætte på arbejdsmarkedet, efter at han var blevet afskediget af Ajos”.

³⁴ „DI som mandatar for Ajos har gjort gældende, at der efter dansk ret ikke er hjemmel til at anvende det nævnte princip med direkte virkning i en tvist mellem private, således at Ajos afskæres fra at støtte ret på den dagældende bestemmelse i funktionærlovens § 2 a, stk. 3”.

³⁵ „Vi skal om dette spørgsmål udtale følgende:

EU-Domstolen har kompetence til at afgøre spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, jf. TEUF artikel 267. Det henhører således under EU-Domstolen at afgøre, om en regel efter EU-retten har direkte virkning med forrang for en modstående national bestemmelse, herunder også i tvister mellem private”.

³⁶ „Om en EU-retlig regel kan tillægges den virkning i dansk ret, som EU-retten kræver, beror i første række på loven om Danmarks tiltrædelse af Den Europæiske Union.

I dalej: „W związku z wyrokami Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawach Mangold, Küçükdeveci i w niniejszej sprawie uważamy, że zasada niedyskryminacji ze względu na wiek jest ogólną zasadą prawa UE, która według Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości ma swoje źródło w różnych konwencjach międzynarodowych i we wspólnych tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich. Europejski Trybunał Sprawiedliwości nie odwołuje się do postanowień traktatów objętych aktem przystąpienia jako podstawy zasady. Mimo że zasada ta wywodzi się ze źródeł prawa spoza traktatów UE, łatwo zrozumieć trzy przytoczone wyroki w tym sensie, że jest to niepisana zasada, która obowiązuje na poziomie traktatowym. Nie można jednak uznać, że zasada ta wynika z konkretnego postanowienia Traktatu”³⁷.

Sąd Najwyższy zauważa również, że: „Taka sytuacja, w której zasada na poziomie traktatowym w prawie UE ma mieć bezpośredni (wiązący) skutek i pierwszeństwo przed sprzecznym prawem duńskim w sporze między podmiotami prywatnymi, przy czym zasada ta nie ma podstawy w żadnym konkretnym postanowieniu traktatowym, nie jest przewidziana w Akcie przystąpienia. Ustawodawca już w momencie tworzenia Aktu przystąpienia w 1972 r. zdawał sobie sprawę, że postanowienia samych traktatów mogą być stosowane bezpośrednio, por. oświadczenie Ministerstwa Sprawiedliwości z lipca 1972 r. w sprawie niektórych kwestii prawa konstytucyjnego w związku z przystąpieniem Danii do Wspólnot Europejskich, s. 107 i n.”³⁸.

Dodatkowo Sąd Najwyższy podkreśla, że: „Ponadto powszechnie wiadomo, a także przewidziano w Akcie przystąpienia, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może rozwijać i ustanawiać zasady ogólne, które mają swoje źródło w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i odpowiednich traktatach oraz we wspólnych tradycjach konstytucyjnych Państw Członkowskich. Takie ogólne zasady nie są jednak bezpośrednio stosowane w Danii

Efter lovens § 2 kan beføjelser, som efter grundloven tilkommer rigets myndigheder, udøves af Den Europæiske Unions institutioner i det omfang, det er fastsat i de traktater mv., som er nævnt i § 4. Efter § 3 sættes bestemmelserne i de traktater mv., som er nævnt i § 4, i kraft i Danmark i det omfang, de efter EU-retten er umiddelbart anvendelige i Danmark”.

³⁷ „Efter EU-Domstolens domme i Mangold-sagen, Küçükdeveci-sagen og i den foreliggende sag lægger vi til grund, at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder er et almindeligt EU-retligt princip, der ifølge EU-Domstolen har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner. EU-Domstolen henviser ikke til bestemmelser i de traktater, der er omfattet af tiltrædelsesloven, som grundlag for princippet.

Selv om princippet er udledt af retskilder uden for EU-traktaterne, er det nærliggende at forstå de tre nævnte domme på den måde, at der er tale om et uskrevet princip, som gælder på traktatniveau. Princippet kan imidlertid efter de nævnte domme ikke anses for at have grundlag i en nærmere bestemt traktatbestemmelse”.

³⁸ „En sådan situation, hvor et princip på traktatniveau efter EU-retten skal have direkte (pligtskabende) virkning og tillægges forrang for modstående dansk lov i en tvist mellem private, uden at princippet har grundlag i nogen bestemt traktatbestemmelse, er ikke forudsat i tiltrædelsesloven. Lovgivningsmagten var allerede ved tilblivelsen af tiltrædelsesloven i 1972 bekendt med, at bestemmelser i selve traktaterne kan være umiddelbart anvendelige, jf. herved Justitsministeriets redegørelse af juli 1972 for visse statsretlige spørgsmål i forbindelse med en dansk tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber, side 107 f. Sådanne bestemmelser er gjort til en del af dansk ret ved tiltrædelseslovens § 3”.

na mocy Aktu Przystąpienia, a zatem nie można się na nie powoływać w sporach między podmiotami prywatnymi. W tym zakresie można odwołać się do obowiązującego przepisu art. 6 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), zgodnie z którym prawa podstawowe zagwarantowane w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla Państw Członkowskich stanowią zasady ogólne prawa Unii. Przepis ten został pierwotnie przyjęty w kontekście Traktatu z Maastricht (jako art. F tytułu I dotyczącego wspólnych postanowień Traktatu o Unii Europejskiej) i podczas zmiany Aktu Przystąpienia w tym kontekście uznano, że przepis ten nie jest jednym z przepisów objętych § 2 Aktu Przystąpienia dotyczącym przekazania kompetencji oraz § 3 dotyczącym postanowień traktatowych itp., które są bezpośrednio stosowane w Danii³⁹.

Sąd Najwyższy zauważa także, że: „Artykuł 6 ust. 1 TUE odwołuje się do Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i stanowi, że postanowienia Karty w żaden sposób nie rozszerzają kompetencji Unii określonych w Traktatach. Karta weszła w życie 1 grudnia 2009 r., a art. 21 zakazuje dyskryminacji m.in. ze względu na wiek. Artykuł 51 Karty stanowi, że jest ona skierowana do instytucji i organów Unii oraz do Państw Członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim wykonują one prawo Unii. Karta nie tworzy żadnych nowych kompetencji ani zadań dla Wspólnoty i Unii oraz nie zmienia kompetencji i zadań określonych w Traktatach”⁴⁰. I dalej, że: „W związku z tym w oświadczeniu Ministerstwa Spraw Zagranicznych skierowanym do Parlamentu w związku z wnioskiem o zmianę Aktu przystąpienia w świetle Traktatu z Lizbony stwierdza się, że Karta nie rozszerza uprawnień UE, a w odpowiedzi Ministra Spraw Zagranicznych na pytanie 290 sejmowej Komisji Spraw Europejskich dotyczące projektu ustawy stwierdza się, że Karta nie pociąga za sobą zobowiązań prawnych dla obywateli. Z powyższego wynika, że zasady opracowane lub ustanowione na podstawie art. 6 ust. 3 TUE nie znalazły bezpośredniego zastosowania w Danii po wydaniu Aktu Przy-

³⁹ „Det er endvidere velkendt og også forudset i tiltrædelsesloven, at EU-Domstolen kan udvikle og fastslå generelle principper, der har deres oprindelse i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og tilsvarende traktater og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner. Sådanne generelle principper er imidlertid efter tiltrædelsesloven ikke umiddelbart anvendelige i Danmark, og de kan således ikke påberåbes i tvister mellem private. Der kan herved henvises til den nugældende bestemmelse i artikel 6, stk. 3, i Traktaten om Den Europæiske Union (TEU), hvorefter de grundlæggende rettigheder, som er garanteret ved Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, og som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, udgør generelle principper i EU-retten. Bestemmelsen blev oprindeligt vedtaget i forbindelse med Maastricht-Traktaten (som artikel F i afsnit I om fælles bestemmelser i Traktaten om Den Europæiske Union), og det blev ved ændringen af tiltrædelsesloven i den forbindelse lagt til grund, at bestemmelsen ikke hørte til de bestemmelser, der var omfattet af tiltrædelseslovens § 2 om overladelse af beføjelser og af § 3 om traktatbestemmelser mv., der er umiddelbart anvendelige i Danmark”.

⁴⁰ „TEU artikel 6, stk. 1, henviser til Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, og det anføres, at charterets bestemmelser ikke på nogen måde udvider Unionens beføjelser som fastsat i traktaterne. Charteret trådte i kraft den 1. december 2009 og indeholder i artikel 21 et forbud mod forskelsbehandling bl.a. på grund af alder. Det anføres i charterets artikel 51, at charteret er rettet til Unionens institutioner og organer samt til medlemsstaterne, dog kun når de gennemfører EU-retten. Charteret skaber ingen nye kompetencer eller opgaver for Fællesskabet og Unionen og ændrer ikke de kompetencer og opgaver, der er fastlagt i traktaterne”.

stąpienia. Podobnie postanowienia Karty, w tym jej art. 21 dotyczący niedyskryminacji, nie zostały bezpośrednio zastosowane w Danii na mocy Aktu Przystąpienia⁴¹.

Konkludując, Sąd Najwyższy argumentuje, że: „Na tym tle uważamy, że brak jest podstaw do stwierdzenia, że zasada prawa unijnego zakazująca dyskryminacji ze względu na wiek, która zdaniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ma swoje źródło w różnych konwencjach międzynarodowych oraz we wspólnych tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich – tj. w źródłach prawa podobnych do tych wymienionych w art. 6 ust. 3 TUE – została bezpośrednio zastosowana w Danii przez Akt Przystąpienia. Należy przy tym zauważyć, że naszym zdaniem do odmiennej oceny nie może prowadzić fakt, że wyrok w sprawie Mangold, w którym Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej po raz pierwszy ustanowił tę zasadę, został wydany w 2005 r., a więc istniał w momencie zmiany Aktu przystąpienia w 2008 r. Zmiana aktu akcesyjnego była konsekwencją wyłącznie traktatu lizbońskiego, a wyrok w sprawie Mangold nie został wymieniony w pracach przygotowawczych do ustawy zmieniającej. Już tylko z tego powodu wyrok nie może prowadzić do odmiennej interpretacji aktu przystąpienia w tym zakresie niż przed nowelizacją. Ponadto w wyroku w sprawie Mangold Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie rozstrzygnął, czy zasady prawa wspólnotowego dotyczące pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań mogą w pewnych okolicznościach wykluczać pierwszeństwo zasady niedyskryminacji ze względu na wiek przed prawem krajowym w sporze między jednostkami prywatnymi. Wreszcie zauważamy, że zmiana ustawy o przystąpieniu wynikająca z traktatu lizbońskiego weszła w życie dopiero w dniu 1 grudnia 2009 r. jednocześnie z traktatem lizbońskim i również z tego powodu zmiana ta nie może mieć żadnego znaczenia w niniejszej sprawie, w której zwolnienie miało miejsce sześć miesięcy wcześniej⁴².

Sąd Najwyższy dalej podkreśla, że: „Podsumowując, uważamy, że Akt Przystąpienia nie stanowi podstawy prawnej do tego, aby niepisana zasada zakazu dyskryminacji ze względu na wiek mogła uchylić obecny przepis § 2a ust. 3 duńskiej ustawy o ochronie pracowników

⁴¹ „I overensstemmelse hermed fremgår det af den redegørelse, som Udenrigsministeriet afgav til Folketinget i forbindelse med forslaget om ændring af tiltrædelsesloven som følge af Lissabon-traktaten, at charteret ikke udvider EU's beføjelser, og det fremgår af udenrigsministerens svar på spørgsmål 290 fra Folketingets Europaudvalg vedrørende lovforslaget, at charteret ikke indebærer retlige forpligtelser for borgerne.

Det følger af det foran anførte, at principper, der er udviklet eller fastlagt på grundlag af TEU artikel 6, stk. 3, efter tiltrædelsesloven ikke er gjort umiddelbart anvendelige i Danmark. Tilsvarende gælder, at bestemmelserne i charteret, herunder charterets artikel 21 om ikke-for-skelsbehandling, efter tiltrædelsesloven ikke er gjort umiddelbart anvendelige her i landet.

⁴² “På den baggrund finder vi, at der ikke er grundlag for at fastslå, at det EU-retlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, som ifølge EU-Domstolen har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner – dvs. i retskilder svarende til dem, der er nævnt i TEU artikel 6, stk. 3 – ved tiltrædelsesloven er gjort umiddelbart anvendeligt i Danmark. Det bemærkes i den forbindelse, at det efter vores opfattelse ikke kan føre til en anden betømmelse, at dommen i Mangold-sagen, hvor EU-Domstolen første gang fastslog princippet, blev afsagt i 2005 og således forelå, da tiltrædelsesloven blev ændret i 2008. Ændringen af tiltrædelsesloven var alene en følge af Lissabon-traktaten, og

w zakresie, w jakim przepis ten jest sprzeczny z zakazem. Gdyby Sąd Najwyższy nie zastosował w tej sytuacji tego przepisu, działałby poza zakresem swojej władzy sądowniczej. W związku z powyższym sądy duńskie nie mogą powstrzymać się od stosowania obecnie obowiązującego przepisu § 2a ust. 3 duńskiej ustawy o pracownikach, a zatem Ajos może powołać się na ten przepis”⁴³.

dommen i Mangold-sagen er ikke omtalt i forarbejderne til ændringsloven. Allerede af denne grund kan dommen ikke føre til, at tiltrædelsesloven herefter på dette punkt skal forstås på en anden måde end før ændringen. Hertil kommer, at EU-Domstolen ved dommen i Mangold-sagen ikke havde taget stilling til, om de EU-retlige principper om retssikkerhed og beskyttelse af den berettigede forventning efter omstændighederne kan fritage for at lade princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder fortrænge gældende national lovgivning i en tvist mellem private. Endelig bemærker vi, at ændringen af tiltrædelsesloven som følge af Lissabon-traktaten først trådte i kraft samtidig med Lissabon-traktaten den 1. december 2009, og også af den grund kan ændringen ikke tillægges betydning i den foreliggende sag, hvor afskedigelsen var sket et halvt år forinden”.

⁴³ „Sammenfattende finder vi herefter, at tiltrædelsesloven ikke indeholder hjemmel til i en tvist mellem private at lade det uskrevne princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder fortrænge den dagældende bestemmelse i funktionærlovens § 2 a, stk. 3, i det omfang bestemmelsen er i strid med forbuddet. Hvis Højesteret i denne situation skulle undlade at anvende bestemmelsen, ville Højesteret handle uden for rammerne af sin beføjelse som dømmende magt. Danske domstole kan som følge af det anførte ikke undlade at anvende den dagældende bestemmelse i funktionærlovens § 2 a, stk. 3, og Ajos kan således støtte ret på bestemmelsen”.

II. Szwecja

1. Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie C-478/99. Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Szwecji

Przedmiotem rozstrzygnięcia z dnia 7 maja 2002 r. ETS w sprawie C-478/99⁴⁴ była kwestia uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego Wspólnot Europejskich. W dniu 16 grudnia 1999 r. Komisja Wspólnot Europejskich wniosła na podstawie art. 226 TWE o stwierdzenie, że nie przyjmując przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wdrożenia do krajowego systemu prawnego załącznika, o którym mowa w art. 3 ust. 3 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich⁴⁵, Królestwo Szwecji uchybiło zobowiązaniom, które na nim ciążyą na mocy tej dyrektywy.

W swoim wyroku Trybunał podkreślił, że „zgodnie z jej art. 1 celem dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących nieuczciwych warunków w umowach zawieranych między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem. Artykuł 8 stanowi jednak, że państwa członkowskie mogą przyjąć lub zachować bardziej rygorystyczne przepisy w celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta”⁴⁶. Z kolei zgodnie z brzmieniem art. 3 dyrektywy 93/13/EWG: „1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. 2. Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standar-

⁴⁴ Wyrok ETS z dnia 7 maja 2002 r., C-478/99, Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Szwecji, EU:C:2002:281.

⁴⁵ Dz.Urz. WE L 95, s. 29 – dalej dyrektywa 93/13/EWG.

⁴⁶ Pkt 2 wyroku: „Av artikel 1 i direktivet framgår att syftet med direktivet är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument. I artikel 8 stadgas dock att medlemsstaterna, för att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten, får anta eller behålla strängare bestämmelser”.

dowej. Fakt, że niektóre aspekty warunku lub jeden szczególny warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania niniejszego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. Jeśli sprzedawca lub dostawca twierdzi, że standardowe warunki umowne zostały wynegocjowane indywidualnie, ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na nim. 3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe”⁴⁷.

Trybunał wskazał także, że „niniejsza dyrektywa zawiera załącznik zatytułowany – Warunki, o których mowa w art. 3 ust. 3. W tym dokumencie określono 17 rodzajów warunków umownych. Sprecyzowano, że do celów niniejszej dyrektywy załączony wykaz warunków może mieć jedynie wartość orientacyjną, a ze względu na [...] minimalny charakter dyrektywy, zakres tych warunków może być przedmiotem wzmocnienia lub bardziej restrykcyjnej redakcji przez państwa członkowskie w ich prawie krajowym”⁴⁸.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG: „Państwa Członkowskie nie później niż do dnia 31 grudnia 1994 r. wprowadzą w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne konieczne do wykonania niniejszej dyrektywy oraz niezwłocznie poinformują o tym Komisję. Przepisy niniejszej dyrektywy będą mieć zastosowanie do wszystkich umów zawartych po dniu 31 grudnia 1994 r.”⁴⁹.

Dyrektywa 93/13/EWG została wdrożona do szwedzkiego ustawodawstwa krajowego w drodze ustawy o warunkach umów w stosunkach z konsumentami (1994:1512)⁵⁰ oraz w drodze ustawy (1994:1513) zmieniającej ustawę o umowach i innych czynnościach prawnych w prawie rzeczowym (1915:218)⁵¹. Niemniej jednak, jak podkreśla Trybunał, „w tekstach

⁴⁷ Pkt 3 wyroku: „1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten. 2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal. Den omständigheten att vissa delar av ett villkor eller ett särskilt villkor har varit föremål för individuell förhandling utesluter inte att denna artikel tillämpas på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal. Om en näringsidkare hävdar att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående”.

⁴⁸ Pkt 4 wyroku: „[...] avtalsvillkor till vilka hänvisas i artikel 3.3”, i vilken 17 typer av avtalsvillkor räknas upp. I sjuttonde skälet i direktivet anges i detta hänseende att „[d]en bifogade listan med avtalsvillkor... vid tillämpningen av detta direktiv bara [kan] ses som vägledande. På grund av direktivets karaktär av minimidirektiv får medlemsstaterna genom sin nationella lagstiftning utöka eller begränsa räckvidden för dessa villkor”.

⁴⁹ „Medlemsstaterna skall senast den 31 december 1994 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

Dessa bestämmelser skall tillämpas på alla avtal som sluts efter den 31 december 1994”.

⁵⁰ Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19941512-om-avtalsvillkor-i_sfs-1994-1512 (dostęp: dnia 14 lipca 2022 r.).

⁵¹ Lag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område https://www.lagboken.se/Lagboken/start/formogenhetsratt/lag-1915218-om-avtal-och-andra-rattshandlingar-pa-formogenhetsrattens-omrade/d_355387-sfs-1994_1513-lag-om-andring-i-lagen-1915_218-om-avtal-och-andra-rattshandlingar-pa (dostęp: 22.02.2023 r.).

wyżej wskazanych ustaw nie uwzględniono przywołanego powyżej załącznika do dyrektywy. Pojawia się on jednak, wraz z komentarzem, w uzasadnieniu projektu ustawy o warunkach umów w stosunkach z konsumentami (1994:1512)”⁵².

„Komisja Wspólnot Europejskich po uprzednim stwierdzeniu, że dyrektywa nie została w pełni wdrożona do prawa szwedzkiego w wyznaczonym terminie, wszczęła postępowanie w sprawie naruszenia przepisów. Następnie, po uprzednim wezwaniu Szwecji do przedłożenia swoich uwag, w dniu 6 kwietnia 1998 r. Komisja przesłała uzasadnioną opinię. W niniejszej opinii Komisja wezwała Szwecję do tego, by w terminie dwóch miesięcy od powiadomienia podjęła środki niezbędne do zastosowania się do niej. Z uwagi na brak odpowiedzi na opinię ze strony Szwecji Komisja Wspólnot Europejskich wniosła niniejszą skargę do Trybunału. Na mocy postanowień Prezesa Trybunału z dnia 26 maja i 4 lipca 2000 r. Republika Finlandii i Królestwo Danii zostały dopuszczone do udziału w postępowaniu w charakterze interwientów na poparcie żądań Szwecji”⁵³.

Komisja podniosła w swojej skardze argument, że „dyrektywa ma dwojaki cel: z jednej strony, jak wynika z jej art. 1 i motywu drugiego preambuły, zbliżenie obowiązujących w państwach członkowskich przepisów dotyczących nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami, a z drugiej strony, jak wynika z motywów piątego i ósmego, lepsze informowanie konsumentów o mających zastosowanie przepisach prawa”⁵⁴. Ponadto podkreśliła również, iż „fakt, że wykaz nieuczciwych warunków określonych w załączniku do dyrektywy jest, jak zauważono w art. 3 ust. 3, niewyczerpujący, oznacza, że zgodnie z art. 8 dyrektywy może on podlegać wzmocnieniu lub bardziej restrykcyjnemu sformułowaniu przez państwa członkowskie w ich przepisach krajowych. Podobnie fakt, że wykaz ten ma, jak wskazano w art. 3 ust. 3, charakter orientacyjny, oznacza jedynie, że wymienione w nim warunki nie powinny być automatycznie uznawane za nieuczciwe, ale że właściwy organ krajowy musi mieć swobodę oceny ich charakteru w świetle ogólnych kryteriów określonych w art. 3 ust. 1 i art. 4 dyrektywy”⁵⁵.

⁵² Pkt 7 wyroku: „Bilagan till direktivet har inte intagits i dessa lagar. Den återfinns kommenterad i förarbetena till lagen (1994:1512)”.

⁵³ Pkt 8 wyroku: „Kommissionen ansåg att direktivet inte blivit införlivat med svensk rätt på ett fullständigt sätt inom den föreskrivna fristen och inledde därför ett fördragsbrottsförfarande. Efter att i en formell underrättelse ha berett Konungariket Sverige tillfälle att inkomma med synpunkter, utfärdade kommissionen den 6 april 1998 ett motiverat yttrande och uppmanade denna stat att vidta nödvändiga åtgärder för att följa yttrandet inom två månader från delgivningen. Eftersom Konungariket Sverige inte har vidtagit några åtgärder, har kommissionen väckt förevarande talan. Genom beslut av den 26 maj 2000 respektive den 4 juli 2000 tillät domstolens ordförande Republiken Finland och Konungariket Danmark att intervensera till stöd för Konungariket Sveriges yrkanden”.

⁵⁴ Pkt 10: „[...] att direktivet har två syften. Dels att, som framgår av artikel 1 och andra skälet i direktivet, närma de lagar och andra författningar som är i kraft i medlemsstaterna till varandra i fråga om oskäligen villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument, dels att, som framgår av femte och åttonde skälen i direktivet, förbättra informationen till konsumenter i fråga om tillämpliga rättsregler”.

⁵⁵ Pkt 11: „Den omständigheten att listan på villkor som finns intagen i bilagan till direktivet, som anges i artikel 3.3 i direktivet, ”inte [är] uttömmande” innebär enligt kommissionen att medlemsstaterna, i enlighet

Aby osiągnąć dwojaki zamierzony cel oraz spełnić wymagania dotyczące pewności prawnej, zdaniem Komisji niezbędne jest opublikowanie tego wykazu jako integralnej części przepisów dyrektywy. Komisja podkreśliła również, że „sama wzmianka w pracach przygotowawczych do ustawy nie może wystarczyć, jak wynika ze sprawy 143/83 Komisja przeciwko Danii [1985] ECR 427, pkt 11. Wątpliwe jest, czy zainteresowani członkowie społeczeństwa – nie tylko konsumenci, ale również szwedzcy i zagraniczni przedsiębiorcy oraz władze krajowe odpowiedzialne za stosowanie środków wykonawczych do dyrektywy – mają łatwy dostęp do tych prac przygotowawczych lub są świadomi ich istnienia i znaczenia”⁵⁶.

W przedmiotowej sprawie, rząd szwedzki wskazał, że „na mocy art. 249 TWE państwa członkowskie dysponują znaczną swobodą w zakresie formy oraz metod wykonania dyrektywy. W jego ocenie niniejsza sprawa różni się od przywołanej wyżej sprawy – Komisja przeciwko Danii. Mianowicie, lista zawarta w załączniku do dyrektywy, odgrywająca jedynie pomocniczą rolę w interpretacji ogólnych kryteriów ujętych w art. 3 ust. 1 i art. 4 dyrektywy, sama w sobie nie ma na celu tworzenia praw oraz obowiązków jednostek. Podczas wdrażania dyrektywy w Szwecji, kwestia załącznika stanowiła przedmiot szerokiej dyskusji. Zgodnie z ugruntowaną w Szwecji tradycją prawną, a zarazem wspólną dla krajów nordyckich, prace przygotowawcze stanowią ważną pomoc w procesie interpretacji przepisów. Z tego względu, włączenie załącznika do dyrektywy do prac przygotowawczych wydawało się więc najbardziej odpowiednim rozwiązaniem. W swoim orzecznictwie sądy szwedzkie większość z określeń znajdujących się w załączniku uznały za nieuczciwe, zaś w razie potrzeby odwoływały się do przedmiotowego wykazu. Z kolei członkowie zainteresowanej społeczności byli w różnych formach informowani o jego istnieniu”⁵⁷.

med artikel 8 i direktivet, genom sin nationella lagstiftning får utöka eller begränsa räckvidden för dessa villkor. På samma sätt innebär den omständigheten att denna lista, som anges i sagda artikel 3.3, är ”vägledande” endast att de villkor som räknas upp där inte automatiskt måste anses vara oskäligen utan att behörig nationell myndighet måste vara fri att bedöma deras art mot bakgrund av de allmänna kriterier som anges i artiklarna 3.1 och 4 i direktivet”.

⁵⁶ Pkt 12 wyroku: „[...] Endast ett omnämnande i förarbetena till en lag kan inte anses tillräckligt, vilket framgår av domen av den 30 januari 1985 i mål 143/83, kommissionen mot Danmark (REG 1985, s. 427, punkt 11; svensk specialutgåva, volym 8, s. 31). Det är tveksamt om den berörda allmänheten, vilken inte bara omfattar konsumenter utan även såväl svenska som utländska ekonomiska aktörer, och de nationella myndigheter som är behöriga att tillämpa åtgärderna för införlivande av direktivet lätt kan få tillgång till dessa förarbeten, eller ens vet om deras existens och deras betydelse”.

⁵⁷ Pkt 13 i 14 wyroku: „[...] enligt artikel 249 EG åtnjuter stor frihet i fråga om formen och tillvägagångssättet för införlivande av ett direktiv. Förevarande mål skiljer sig på det sättet från det ovannämnda målet kommissionen mot Danmark att den lista som finns intagen i bilagan till direktivet ochsom endast är ett verktyg för tolkningen av de allmänna kriterier som anges i artiklarna 3.1 och 4 i direktivet inte i sig har som syfte att skapa rättigheter och skyldigheter för enskilda. I samband med att direktivet införlivades uppstod debatt rörande dess bilaga. Enligt en rättstradition som är väl befast i Sverige och gemensam för de nordiska länderna utgör förarbeten ett viktigt instrument för lagtolkningen. Att ta med bilagan till direktivet i dessa förarbeten framstod alltså som den bäst anpassade lösningen. De svenska domstolarna har redan ansett att de flesta i denna bilaga angivna villkoren är oskäligen, i förekommande fall med hänvisning till listan i fråga, och den berörda allmänheten är på olika sätt informerad om dess existens”.

Trybunał w tym miejscu przypomniał o tym, że „zgodnie z utrwalonym orzecznictwem każde z państw członkowskich, do których skierowana jest dyrektywa, jest zobowiązane do przyjęcia w ramach swojego krajowego systemu prawnego wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia pełnej skuteczności dyrektywy, zgodnie z realizowanym przez nią celem (zob. w szczególności wyrok z dnia 17 czerwca 1999 r. w sprawie C-336/97, Komisja przeciwko Włochom, Zb.Orz. s. I-3771, pkt 19, oraz wyrok z dnia 8 marca 2001 r. w sprawie C-97/00, Komisja przeciwko Francji, Zb.Orz. s. I-2053, pkt 9)”⁵⁸. Trybunał podkreśla również, że „w przedmiotowej sprawie art. 6 dyrektywy nakłada na państwa członkowskie obowiązek w zakresie podjęcia niezbędnych środków w celu zapewnienia, że nieuczciwe warunki stosowane w umowie zawartej z konsumentem przez sprzedawcę lub dostawcę nie są wiążące dla konsumenta. Następny przepis, artykuł 7 dyrektywy zobowiązuje je także do wprowadzenia adekwatnych oraz skutecznych środków, po to, aby zapobiec stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach, które zawierane są z konsumentami przez sprzedawców lub dostawców”⁵⁹.

Artykuł 3 dyrektywy 93/12/EWG ogólnie określa czynniki, które sprawiają, że dany warunek jest nieuczciwy. Artykuł 4 tej dyrektywy precyzuje, że nieuczciwość ta ma być oceniana z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących zawarciu umowy. W art. 5 dyrektywy 93/12/EWG ustanowiono wymóg jasności w formułowaniu warunków oferowanych konsumentowi⁶⁰.

Trybunał przypomniał i podkreślił zarazem, że: „Przepisy te, których celem jest przyznanie praw konsumentom, określają rezultat zamierzony przez dyrektywę. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem istotne jest, aby sytuacja prawna wynikająca z krajowych środków wykonawczych była wystarczająco precyzyjna i jasna oraz aby jednostki były w pełni świadome swoich praw, tak aby w razie potrzeby mogły się na nie powoływać przed sądami krajowymi (zob. w szczególności wyrok Trybunału z dnia 23 marca 1995 r. w sprawie C-365/93, Komisja przeciwko Grecji, Zb.Orz. s. I-499, pkt 9 oraz wyrok Trybunału z dnia 10 maja 2001 r. w sprawie C-144/99 Komisja przeciwko Niderlandom, Zb.Orz. s. I-3541, pkt 17). Jak już Trybunał wyjaśnił, ten ostatni warunek ma szczególne znaczenie, gdy dana dyrektywa ma na celu

⁵⁸ Pkt 15 wyroku: „[...] att varje medlemsstat som ett direktiv är riktat till, enligt fast rättspraxis, i sin nationella rättsordning skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa direktivets fulla verkan i enlighet med det mål som eftersträvas med direktivet (se särskilt dom av den 17 juni 1999 i mål C-336/97, kommissionen mot Italien, REG 1999, s. I-3771, punkt 19, och av den 8 mars 2001 i mål C-97/00, kommissionen mot Frankrike, REG 2001, s. I-2053, punkt 9)”.

⁵⁹ Pkt 16 wyroku: „I förevarande fall åläggs medlemsstaterna i artikel 6 i direktivet att vidta nödvändiga åtgärder för att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte skall vara bindande för konsumenten. Enligt artikel 7 skall medlemsstaterna dessutom införa lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter”.

⁶⁰ Pkt 17 wyroku: „I artikel 3 i direktivet anges på ett abstrakt sätt vad som gör ett villkor oskäligt. Enligt artikel 4 skall bedömningen av ett villkors oskälighet göras med beaktande av alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks. I artikel 5 föreskrivs en skyldighet att klart formulera sådana villkor som erbjuds konsumenten”.

przyznanie praw obywatelom innych państw członkowskich, jak to ma miejsce w niniejszej sprawie (wyrok w wyżej wymienionej sprawie Komisja przeciwko Niderlandom, pkt 18)⁶¹.

Dalej Trybunał wskazuje, że: „Komisja nie twierdzi, że Królestwo Szwecji uchybiło swoim zobowiązaniom wynikającym z tych przepisów dyrektywy. Jeśli chodzi o załącznik, o którym mowa w art. 3 ust. 3 dyrektywy, którego wdrożenie jest przedmiotem niniejszej skargi, to zgodnie z postanowieniami art. 3 ust. 3 przedmiotowy załącznik ma zawierać orientacyjny i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe. Nie ulega wątpliwości, że postanowienie wymienione w tym wykazie nie musi być koniecznie uznane za nieuczciwe i odwrotnie, postanowienie, które nie jest w nim wymienione, może być jednak uznane za nieuczciwe”⁶².

Ponadto Trybunał zauważa, że: „Wykaz zawarty w załączniku do dyrektywy nie ma na celu przyznania konsumentom praw wykraczających poza te, które wynikają z art. 3–7 dyrektywy, ponieważ nie ogranicza on swobody władz krajowych w zakresie ustalania nieuczciwości danego warunku. W żaden sposób nie zmienia on rezultatu zamierzonego przez dyrektywę, która jako taka jest wiążąca dla państw członkowskich. Wynika z tego, że wbrew argumentowi Komisji, pełna skuteczność dyrektywy może być zapewniona w wystarczająco precyzyjnych i jasnych ramach prawnych bez wykazu zawartego w załączniku do dyrektywy stanowiącego integralną część przepisów wdrażających dyrektywę”⁶³.

Trybunał wskazuje także, że: „W zakresie, w jakim wykaz zawarty w załączniku do dyrektywy ma wartość orientacyjną i ilustracyjną, stanowi on źródło informacji zarówno dla organów krajowych odpowiedzialnych za stosowanie środków wykonawczych, jak i dla jednostek, których te środki dotyczą. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 48 opinii, państwa

⁶¹ Pkt 18 wyroku: „I dessa bestämmelser, som syftar till att skapa rättigheter för konsumenter, anges det resultat som skall uppnås med direktivet. Enligt fast rättspraxis är det nödvändigt att den rättsliga situation som följer av nationella åtgärder för införlivande är tillräckligt klar och precis samt att de personer som berörs ges möjlighet att få full kännedom om sina rättigheter och, i förekommande fall, ges möjlighet att göra dem gällande vid de nationella domstolarna (se särskilt dom av den 23 mars 1995 i mål C-365/93, kommissionen mot Grekland, REG 1995, s. I-499, punkt 9, och av den 10 maj 2001 i mål C-144/99, kommissionen mot Nederländerna, REG 2001, s. I-3541, punkt 17). Som domstolen redan har framhållit är det sistnämnda kravet särskilt viktigt då direktivet i fråga syftar till att skapa rättigheter för medborgare i andra medlemsstater, vilket också är fallet här (domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Nederländerna, punkt 18)”.

⁶² Pkt 19 i 20 wyroku: „Kommissionen har inte gjort gällande att Konungariket Sverige inte har fullgjort de skyldigheter som åligger det enligt nämnda bestämmelser i direktivet. Vad gäller den i artikel 3.3 i direktivet omnämnda bilagan, vars införlivande avses med denna talan, kan påpekas att ifrågavarande bilaga enligt ordalydelsen i denna bestämmelse innehåller en vägledande, inte uttömmande, lista på villkor som kan anses oskäligen. Det är ostridigt att ett villkor som förekommer där inte nödvändigtvis måste anses oskäligt och omvänt att ett villkor som inte förekommer där icke desto mindre kan anses oskäligt”.

⁶³ Pkt 21 wyroku: „I den mån den i bilagan till direktivet intagna listan inte innebär en inskränkning av de nationella myndigheternas utrymme för eget skön vid bedömningen av ett villkors oskäligen art syftar den inte till att ge konsumenter rättigheter som går utöver dem som framgår av artiklarna 3-7 i direktivet. Listan ändrar på intet sätt det resultat som eftersträvas med direktivet och som sådant är bindande för medlemsstaterna. Härav följer att direktivets fulla verkan, tvärtemot kommissionens uppfattning, kan tillförsäkras inom en tillräckligt klar och precis rättslig ram utan att den lista som finns intagen i bilagan till direktivet ingår i de bestämmelser genom vilka direktivet införlivas”.

członkowskie muszą zatem, w celu osiągnięcia rezultatu zamierzonego przez dyrektywę, wybrać formę i metodę wdrożenia, które dają wystarczającą gwarancję, że społeczeństwo może uzyskać wiedzę na ten temat”⁶⁴.

W przedmiotowej sprawie załącznik do dyrektywy odtworzono w całości w pracach przygotowawczych do ustawy wdrażającej dyrektywę. Jak wskazał rząd szwedzki, zgodnie z utrwaloną w Szwecji tradycją prawną, wspólną dla krajów nordyckich, prace przygotowawcze stanowią ważną pomoc w zakresie interpretacji przepisów. Ponadto stwierdził także, że tego rodzaju prace przygotowawcze mogą być łatwo konsultowane oraz że informacje w kwestii warunków, które są uznawane lub mogą być uznane za nieuczciwe, są podawane do publicznej wiadomości przy zastosowaniu różnego rodzaju środków. Trybunał w swoim orzeczeniu wyraźnie podkreśla, że: „Komisja nie zakwestionowała tych stwierdzeń, lecz ograniczyła się do stwierdzenia, że czynniki te nie mogą zrekompensować faktu, iż wykaz zawarty w załączniku do dyrektywy nie stanowi integralnej części przepisów wdrażających dyrektywę”⁶⁵. W ocenie Trybunału Komisja nie wykazała, że środki, które zostały podjęte przez Szwecję, nie stanowią wystarczającej gwarancji, że obywatele mogą zapoznać się z wykazem znajdującym się w załączniku do dyrektywy. Zatem, z powyższego wynika, że: „Komisja nie wykazała, że Królestwo Szwecji nie przyjęło środków niezbędnych do wdrożenia do swojego prawa krajowego załącznika, o którym mowa w art. 3 ust. 3 dyrektywy. Na podstawie powyższej argumentacji, w swoim rozstrzygnięciu Trybunał orzekł o oddaleniu wniesionej przez Komisję skargi”⁶⁶.

2. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 lutego 2010 r. w sprawie C-185/09, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji

Przedmiot sprawy⁶⁷ stanowiło uchybienie zobowiązaniom państwa członkowskiego UE – Szwecji, polegające na braku ustanowienia we wskazanym terminie przepisów nie-

⁶⁴ Pkt 22 wyroku: „I den mån den lista som finns intagen i en bilaga till direktivet är vägledande och belysande utgör den en informationskälla både för de nationella myndigheter som skall tillämpa åtgärderna för införlivande och för de enskilda som berörs av dessa åtgärder. Som generaladvokaten uppgett i punkt 48 i sitt förslag till avgörande måste medlemsstaterna alltså, för att uppnå det resultat som eftersträvas med direktivet, välja form och tillvägagångssätt som ger tillräckliga garantier för att allmänheten skall kunna få kännedom om detta”.

⁶⁵ Pkt 23 wyroku: „[...] Kommissionen har som svar på dessa påståenden endast angett att dessa omständigheter inte kan uppväga den omständigheten att den lista som finns intagen i bilagan till direktivet inte ingår i de bestämmelser genom vilka direktivet införlivas”.

⁶⁶ Pkt 25 wyroku: „Av det föregående följer att kommissionen inte har visat att Konungariket Sverige har underlåtit att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att med sin nationella lagstiftning införliva den bilaga som anges i artikel 3.3 i direktivet. Talan skall alltså ogillas”.

⁶⁷ Wyrok Trybunału (szósta izba) z dnia 4 lutego 2010 r., C-185/09, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji, EU:C:2010:59.

zbędnych w celu zastosowania się do dyrektywy 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności oraz zmieniającej dyrektywę 2002/58/WE⁶⁸.

Komisja Europejska w myśl procedury uregulowanej w art. 226 TWE, w dniu 27 listopada 2007 r. przesłała wezwanie do usunięcia uchybienia, w którym zwróciła się do Szwecji o przedstawienie uwag. Szwecja odpowiedziała na wezwanie pismem z dnia 25 stycznia 2008 r. Poinformowała wówczas, że przepisy krajowe transponujące dyrektywę 2006/24/WE wejdą w życie w pierwszym kwartale 2009 r. Komisja Europejska nie dysponowała innymi informacjami, które pozwoliłyby jej na uznanie, że Szwecja podjęła środki niezbędne do transpozycji dyrektywy 2006/24/WE do prawa krajowego. W konsekwencji dnia 23 września 2008 r. Komisja wydała uzasadnioną opinię, w której wzywała Szwecję do podjęcia środków niezbędnych do zastosowania się do tej opinii w terminie dwóch miesięcy od jej otrzymania. Następnie w odpowiedzi z dnia 21 listopada 2008 r. Szwecja zaznaczyła, że nastąpiły pewne opóźnienia w harmonogramie transpozycji dyrektywy 2006/24/WE, jednocześnie zapewniając, że prace legislacyjne nad transpozycją są kontynuowane, a także, że Komisja będzie informowana o ich postępach. Niemniej jednak Komisja nie otrzymała od Szwecji żadnych innych informacji, nie dysponowała również żadnymi informacjami, które wskazywałyby na to, że przepisy niezbędne do transpozycji dyrektywy 2006/24/WE do krajowego porządku prawnego zostały przyjęte, czego skutkiem było wniesienie przez Komisję przedmiotowej skargi.

Szwecja przyznała się do zarzucanego jej naruszenia. Stwierdziła także, że przepisy transponujące dyrektywę 2006/24/WE mają wejść w życie w dniu 1 kwietnia 2010 r. Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że: „Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem istnienie naruszenia należy oceniać w świetle sytuacji panującej w państwie członkowskim na koniec okresu wskazanego w uzasadnionej opinii, a Trybunał nie może brać pod uwagę późniejszych zmian (zob. w szczególności wyrok z dnia 14 września 2004 r. w sprawie C-168/03, Komisja przeciwko Hiszpanii, Zb.Orz. s. I-8227, pkt 24, oraz wyrok z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie C-211/09 Komisja przeciwko Grecji, Zb.Orz. s. I-0000, pkt 7)”⁶⁹. W jego ocenie: „W niniejszej sprawie bezsporne jest, że w chwili upływu terminu wyznaczonego w uzasadnionej opinii

⁶⁸ Dz.Urz. UE L 105, s. 54 – dalej dyrektywa 2006/24/WE; obecnie utraciła moc.

⁶⁹ Pkt 9 wyroku: „Förekomsten av ett fördragsbrott ska enligt fast rättspraxis bedömas mot bakgrund av den situation som rådde i medlemsstaten vid utgången av den frist som har angetts i det motiverade yttrandet, och domstolen ska inte beakta senare förändringar (se, bland annat, dom av den 14 september 2004 i mål C-168/03, kommissionen mot Spanien, REG 2004, s. I-8227, punkt 24, och av den 26 november 2009 i mål C-211/09, kommissionen mot Grekland, REG 2009, s. I-0000, punkt 7)”.

Królestwo Szwecji nie przyjęło środków niezbędnych do zapewnienia transpozycji dyrektywy 2006/24 do swojego wewnętrznego porządku prawnego⁷⁰.

Na podstawie przytoczonej argumentacji Trybunał orzekł o zasadności skargi wniesionej przez Komisję. Trybunał stwierdził zatem, że „nie przyjmując w przewidzianym terminie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do zastosowania się do dyrektywy 2006/24, państwo to uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy tej dyrektywy”⁷¹. Dalej wskazuje, że: „Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu postępowania kosztami zostaje obciążona strona przegrywająca, jeżeli wniosła o to w pismach procesowych strona wygrywająca. Komisja twierdzi, że Królestwo Szwecji powinno zostać obciążone kosztami postępowania. Ponieważ Królestwo Szwecji przegrało sprawę, wniosek Komisji musi zostać uwzględniony”⁷².

Na podstawie przedstawionej argumentacji Trybunał orzekł, że: „1. Nie ustanawiając w przewidzianym terminie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do zastosowania się do dyrektywy 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności oraz zmieniającej dyrektywę 2002/58/WE, Królestwo Szwecji uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy tej dyrektywy. 2) Królestwo Szwecji zostaje obciążone kosztami postępowania”⁷³.

3. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2012 r., C-607/10, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji

Z wcześniej przytoczonym wyrokiem w sposób ścisły wiąże się kolejny wyrok – wyrok Trybunału Sprawiedliwości (szósta izba) z dnia 29 marca 2012 r., C-607/10, Komisja Europejska

⁷⁰ Pkt 10 wyroku: „Det är i förevarande mål utrett att Konungariket Sverige vid utgången av den frist som har angetts i det motiverade yttrandet inte hade vidtagit de åtgärder som var nödvändiga för att säkerställa införlivandet av direktiv 2006/24 med den nationella rättsordningen”.

⁷¹ Pkt 12 wyroku: „[...] att Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktiv 2006/24, genom att inte inom den föreskrivna fristen anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet”.

⁷² Pkt 13 wyroku: „Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Konungariket Sverige ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Konungariket Sverige har tappat målet, ska kommissionens yrkande bifallas”.

⁷³ „1) Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/24/EG av den 15 mars 2006 om lagring av uppgifter som genererats eller behandlats i samband med tillhandahållande av allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster eller allmänna kommunikationsnät och om ändring av direktiv 2002/58/EG, genom att inte inom den föreskrivna fristen anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. 2) Konungariket Sverige ska ersätta rättegångskostnaderna”.

przeciwko Królestwu Szwecji⁷⁴. Przedmiot sprawy stanowiło „Uchybienie zobowiązaniom państwa członkowskiego – Naruszenie art. 5 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. dotyczącej zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (Dz.U. L 24, s. 8) – Warunki wydawania pozwoleń dla istniejących instalacji – Obowiązek zagwarantowania, że instalacje te będą eksploatowane zgodnie z wymogami przewidzianymi w dyrektywie”⁷⁵.

Komisja wniosła do Trybunału o: „stwierdzenie, że Królestwo Szwecji uchybiło swoim zobowiązaniom wynikającym z art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE, ponieważ z odpowiedzi tego państwa członkowskiego z dnia 21 maja 2010 r. na uzasadnioną opinię wynika, że 33 z istniejących instalacji nie były eksploatowane zgodnie z wymogami dyrektywy”⁷⁶. W swojej obronie Szwecja podniosła, iż „Komisja powinna była określić w swojej skardze, że działanie dotyczy jedynie 33 instalacji spośród 1035 istniejących, które w momencie udzielenia odpowiedzi na uzasadnioną opinię nie spełniały wymagań określonych w przedmiotowej dyrektywie”⁷⁷. Ponadto Komisja podkreśliła, że „nie twierdziła, iż Szwecja nie przyjęła środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE w kontekście wszystkich 1035 instalacji, lecz że to państwo członkowskie nie przyjęło niezbędnych środków w odniesieniu do 33 z tych instalacji przed upływem terminu wyznaczonego w uzasadnionej opinii. Skutkiem tego było uchybienie Szwecji zobowiązaniu do zapewnienia zgodności z wymogami, które wynikały z zastosowania tego przepisu, gdyż pozwolenia nie zostały jeszcze wydane wszystkim istniejącym instalacjom znajdującym się na jego terytorium, które były objęte dyrektywą”⁷⁸.

W odpowiedzi Szwecja podniosła argument, że „aby państwo członkowskie mogło skutecznie wykonywać swoje uprawnienia procesowe, Komisja musi przedstawić swoje żądania i okoliczności faktyczne, na których opiera się skarga, możliwie jak najwcześniej oraz w sposób jasny i precyzyjny. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której, jak w niniejszym

⁷⁴ EU:C:2012:192.

⁷⁵ Informacja na temat wyroku, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122442&-pageIndex=0&doclang=PL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=272788> (dostęp: dnia 21 stycznia 2023 r.).

⁷⁶ Pkt 18 wyroku: „[...] domstolen ska fastställa att Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 5.1 i IPPC-direktivet, eftersom det framgår av denna medlemsstats svar av den 21 maj 2010 på det motiverade yttrandet att 33 av de befintliga anläggningarna inte drevs i överensstämmelse med kraven i direktivet”.

⁷⁷ Pkt 19 wyroku: „[...] kommissionen i sin ansökan borde ha preciserat att talan endast avsåg de 33 anläggningar, av de 1 035 befintliga anläggningarna, som vid tidpunkten för besvarandet av det motiverade yttrandet inte uppfyllde kraven i IPPC-direktivet”.

⁷⁸ Pkt 20 wyroku: „[...] genmält att den inte har gjort gällande att Konungariket Sverige har underlåtit att vidta de åtgärder som avses i artikel 5.1 i IPPC-direktivet beträffande alla de 1 035 anläggningarna, utan att denna medlemsstat inte, vid utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrandet, hade vidtagit nödvändiga åtgärder beträffande 33 av nämnda anläggningar. Konungariket Sverige har följaktligen underlåtit att uppfylla sin skyldighet att säkerställa att de krav som följer av tillämpningen av nämnda bestämmelse uppfylls, eftersom tillstånd ännu inte hade meddelats för samtliga befintliga anläggningar som fanns på dess territorium och som omfattades av direktivet”.

przypadku, Komisja otrzymała dokładne informacje od danego państwa członkowskiego w toku procedury administracyjnej. Ta potrzeba jasności i precyzji jest tym bardziej istotna po wejściu w życie traktatu lizbońskiego, w świetle szerokich i rozszerzonych uprawnień, jakimi dysponuje Komisja w odniesieniu do wniosków o nałożenie sankcji na mocy art. 260 ust. 2 i 3 TFUE⁷⁹. I dalej wskazuje, że „29 instalacji nie było eksploatowanych zgodnie z wymogami art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE w czasie udzielania odpowiedzi na uzasadnioną opinię. W swojej odpowiedzi i w replice państwo członkowskie zaktualizowało liczbę urządzeń, które nie są jeszcze zgodne z tym przepisem, podając najpierw, że jest ich 13, a następnie 5”⁸⁰.

W wyroku Trybunał przypomniął, że „zgodnie z utrwalonym orzecznictwem istnienie naruszenia należy oceniać w świetle sytuacji panującej w państwie członkowskim pod koniec okresu wyznaczonego w uzasadnionej opinii. Trybunał nie może uwzględniać późniejszych zmian (zob. m.in. sprawa C-9/07 z dnia 27 września 2007 r., Komisja przeciwko Francji, pkt 8, oraz sprawa C-546/08 z dnia 11 czerwca 2009 r., Komisja przeciwko Szwecji, pkt 9)”⁸¹.

Trybunał podkreślił także, że „jak wynika z art. 1 dyrektywy 2008/1/WE, prawodawca unijny nałożył na państwa członkowskie obowiązki, w tym obowiązki określone w art. 5 ust. 1 dyrektywy, w celu osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony środowiska jako całości. Wynika z tego, że ten cel ochrony środowiska może zostać osiągnięty tylko wtedy, gdy państwa członkowskie w pełni i w sposób zgodny z prawem unijnym wypełnią obowiązki nałożone na nie przez dyrektywę (zob. wyrok z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie C-50/10, Komisja przeciwko Włochom, pkt 33)”⁸². W ocenie Trybunału, po wzięciu pod uwagę wyżej wskazanych argumentów „Komisja w sposób poprawny dokonała oceny, że aby można było uznać, iż Szwecja wywiązała się z obowiązków wynikających z art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE, musi ona

⁷⁹ Pkt 21 wyroku: „I sin duplik har Konungariket Sverige emellertid framhållit att för att en medlemsstat på ett ändamålsenligt sätt ska kunna tillvarata sina processuella rättigheter krävs det att kommissionen så tidigt som möjligt och på ett klart och tydligt sätt anger sina yrkanden och de omständigheter på vilka talan är grundad. Detta gäller särskilt när kommissionen, såsom i förevarande fall, från den aktuella medlemsstaten har mottagit precisa uppgifter under det administrativa förfarandet. Detta krav på tydlighet och precision gör sig än mer gällande efter ikraftträdandet av Lissabonfördraget, med hänsyn till de omfattande och utökade befogenheter som kommissionen förfogar över vad gäller yrkanden om sanktioner enligt artikel 260.2 och 260.3 FEUF”.

⁸⁰ Pkt 22 wyroku: „[...] vitsordat att 29 anläggningar inte drevs i överensstämmelse med kraven i artikel 5.1 i IPPC-direktivet vid tidpunkten för besvarandet av det motiverade yttrandet. I sitt svaromål och i sin duplik har medlemsstaten uppdaterat antalet anläggningar som ännu inte uppfyller kraven i nämnda bestämmelse på så sätt att det först angavs att det rörde sig om 13 sådana anläggningar och sedan att antalet var 5”.

⁸¹ Pkt 23 wyroku: „[...] förekomsten av ett fördragsbrott, enligt fast rättspraxis, ska bedömas mot bakgrund av den situation som rådde i medlemsstaten vid utgången av den frist som har angetts i det motiverade yttrandet. Domstolen ska inte beakta senare förändringar (se, bland annat, dom av den 27 september 2007 i mål C-9/07, kommissionen mot Frankrike, punkt 8, och av den 11 juni 2009 i mål C-546/08, kommissionen mot Sverige, punkt 9)”.

⁸² Pkt 24 wyroku: „[...] unionslagstiftaren, såsom framgår av artikel 1 i IPPC-direktivet, har ålagt medlemsstaterna skyldigheter, inbegripet de skyldigheter som föreskrivs i artikel 5.1 i direktivet, för att en hög skyddsnivå ska kunna uppnås för miljön som helhet. Härav framgår att detta miljöskyddsmål endast kan nås genom att medlemsstaterna i alla delar, och på ett med unionsrätten överensstämmande sätt, fullgör de skyldigheter de har ålagts genom direktivet (se dom av den 31 mars 2011 i mål C-50/10, kommissionen mot Italien, punkt 33)”.

spełnić wymagania sprecyzowane w tym przepisie w odniesieniu do każdej z istniejących instalacji, która znajduje się terytorium tego państwa”⁸³.

Szwecja nie zakwestionowała tego, że „do upływu terminu określonego w uzasadnionej opinii nie podjęła koniecznych środków, mających na celu zapewnienie, że wszystkie przedmiotowe instalacje funkcjonują zgodnie z przepisami wskazanymi w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE. Dodatkowo, państwo członkowskie nie zakwestionowało, że nie podjęło środków w celu zapewnienia zgodności z tym ostatnim przepisem”⁸⁴.

Trybunał uznał, że Szwecja „nie ma podstaw, by zarzucać Komisji, iż nie wskazała na wystarczająco wczesnym etapie oraz w sposób jasny i precyzyjny, że zarzucane naruszenie dotyczy tylko niektórych, a nie wszystkich instalacji. Wynika to z korespondencji prowadzonej w toku postępowania administracyjnego oraz z bezpośredniego brzmienia pozwu, w którym wniesiono skargę, co wynika z pkt 7–18 niniejszego wyroku”⁸⁵.

Biorąc pod uwagę powyższe, Trybunał postanowił o utrzymaniu w mocy skargi wniesionej przez Komisję, a także stwierdził, że „nie przyjmując środków niezbędnych do zapewnienia, że właściwe organy monitorują, za pomocą pozwoleń zgodnie z art. 6 i 8 dyrektywy 2008/1/WE lub, w stosownych przypadkach, za pomocą ponownej oceny warunków i, w razie potrzeby, aktualizacji warunków, iż wszystkie istniejące instalacje działają zgodnie z wymogami art. 3, 7, 9, 10, 13, 14 lit. a) i b) oraz art. 15 ust. 2 dyrektywy, Królestwo Szwecji uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE”⁸⁶.

Wobec powyższego w przedmiotowej sprawie Trybunał orzekł, że: „1) Nie podejmując niezbędnych środków w celu zagwarantowania, że właściwe władze zapewnią, poprzez udzielenie pozwoleń zgodnie z art. 6 i 8 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. dotyczącej zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (wersja ujednolicona) lub, w stosownych przypadkach, przez ponowne rozważenie

⁸³ Pkt 25 wyroku: „[...] kommissionen en riktig bedömning när den fann att Konungariket Sverige, för att dess skyldigheter enligt artikel 5.1 i IPPC-direktivet ska anses fullgjorda, måste uppfylla de krav som ställs i denna bestämmelse med avseende på var och en av de befintliga anläggningar som är belägna inom dess territorium”.

⁸⁴ Pkt 26 wyroku: „[...] att den vid utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrandet inte hade vidtagit nödvändiga åtgärder för att säkerställa att alla berörda anläggningar drivs i överensstämmelse med de bestämmelser som anges i artikel 5.1 i IPPC-direktivet. Medlemsstaten har för övrigt inte heller bestritt att den inte hade vidtagit åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av sistnämnda bestämmelse”.

⁸⁵ Pkt 27 wyroku: „[...] har vidare inte någon grund för att klandra kommissionen för att den inte i ett tillräckligt tidigt skede och på ett klart och tydligt sätt angett att det påstådda fördragsbrottet endast avser vissa och inte alla berörda anläggningar. Detta framgår nämligen, enligt vad som följer av punkterna 7–18 i denna dom, såväl av korrespondensen under det administrativa förfarandet som av den direkta ordalydelsen i den ansökan genom vilken talan väckts”.

⁸⁶ Pkt 29 wyroku: „Det ska således fastställas att Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 5.1 i IPPC-direktivet genom att inte ha vidtagit nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de behöriga myndigheterna, med hjälp av tillstånd i överensstämmelse med artiklarna 6 och 8 i direktivet eller på lämpligt sätt genom en förnyad bedömning av villkoren och, i förekommande fall, genom en uppdatering av villkoren, övervakar att samtliga befintliga anläggningar drivs i överensstämmelse med kraven i artiklarna 3, 7, 9, 10, 13, 14 a och b samt 15.2 i direktivet”.

warunków oraz, jeśli to konieczne, przez ich uaktualnienie, aby wszystkie istniejące instalacje były eksploatowane zgodnie z wymogami art. 3, 7, 9, 10, 13, art. 14 lit. a) i b) i art. 15 ust. 2 tej dyrektywy, z zastrzeżeniem innych szczególnych przepisów prawa Unii, Królestwo Szwecji uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy art. 5 ust. 1 tej dyrektywy. 2) Królestwo Szwecji zostaje obciążone kosztami postępowania”⁸⁷.

4. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 2014 r. w sprawie C-243/13, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji

Skutkiem niewykonania wcześniej omawianego wyroku z dnia 29 marca 2012 r., C-607/10, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji, stwierdzającego nieprawidłową transpozycję dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. dotyczącej zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli⁸⁸, było nałożenie na Szwecję kary pieniężnej⁸⁹.

W dniu 30 kwietnia 2013 r. Komisja Europejska wniosła do TS skargę przeciwko Szwecji na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. W przedmiotowej skardze Komisja wniosła o:

- „– stwierdzenie, że z uwagi na brak podjęcia środków koniecznych do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (C-607/10, EU:C:2012:192), Szwecja uchybiła zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy art. 260 ust. 1 TFUE,
- nakazanie Szwecji zapłaty na rzecz Komisji, na rachunek «środki własne Unii Europejskiej», okresowej kary pieniężnej, której wysokość została początkowo ustalona na 14 912 EUR dziennie, a następnie obniżona do 7456 EUR dziennie, aż do momentu, gdy Szwecja nie podejmie środków koniecznych do wykonania tego wyroku, począwszy od dnia ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie aż do dnia wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192),
- zasądzenie od Szwecji na rzecz Komisji, na ten sam rachunek, ryczałtu w wysokości 4893 EUR za każdy dzień, do momentu, gdy Szwecja nie podejmie środków koniecz-

⁸⁷ „1) Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/1/EG av den 15 januari 2008 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (kodifierad version), genom att inte ha vidtagit nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de behöriga myndigheterna, med hjälp av tillstånd i överensstämmelse med artiklarna 6 och 8 i direktivet eller på lämpligt sätt genom en förnyad bedömning av villkoren och, i förekommande fall, genom en uppdatering av villkoren, övervakar att samtliga befintliga anläggningar drivs i överensstämmelse med kraven i artiklarna 3, 7, 9, 10, 13, 14 a och b samt 15.2 i direktivet. 2) Konungariket Sverige ska ersätta rättegångskostnaderna”.

⁸⁸ Dz. Urz. UE L 24, s. 8; zwana dalej także dyrektywą IPPC, IPPC.

⁸⁹ Zob. Komunikat prasowy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, nr 166/14 Luksemburg, 4 grudnia 2014 r. (Wyrok w sprawie C-243/13 Komisja/Szwecja), <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140166pl.pdf> (dostęp: dnia 15 sierpnia 2022 r.).

nych do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), poczynawszy od dnia ogłoszenia tego wyroku do dnia ogłoszenia wyroku w tej sprawie lub dnia, w którym to państwo członkowskie podejmie środki niezbędne do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), w zależności od tego, co nastąpi wcześniej, a także o

- obciążenie Szwecji kosztami postępowania⁹⁰.

Stan faktyczny kształtował się następująco. W dniu 22 grudnia 2010 r. Komisja Europejska na podstawie art. 258 TFUE wniosła przeciwko Szwecji skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. Wówczas Komisja wniosła do Trybunału o stwierdzenie, że nie przyjmując najpóźniej w terminie do 30 października 2007 r. środków koniecznych do zapewnienia, że organy właściwe – poprzez pozwolenia (zgodnie z art. 6 i 8 dyrektywy 2008/1/WE) lub, w odpowiednich przypadkach, z uwagi na ponowną ocenę warunków i, w razie konieczności, poprzez aktualizację warunków – sprawują kontrolę nad działalnością wszystkich istniejących instalacji zgodnie z wytycznymi znajdującymi się w art. 3, 7, 9, 10, 13, 14 lit. a) i b) oraz art. 15 ust. 2 dyrektywy 2008/1/WE, to państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE. W sprawie C-607/10, Komisja przeciwko Szwecji, Trybunał uwzględnił skargę Komisji. Wówczas Trybunał orzekł, że Szwecja uchybiła zobowiązaniom, które wynikają z art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE. Następnie pismem z dnia 1 października 2012 r. Komisja skierowała do Królestwa Szwecji wezwanie do usunięcia uchybienia. Komisja stwierdziła, że to państwo członkowskie nie wywiązało się jeszcze ze swoich zobowiązań wynikających z wyroku w sprawie C-607/10, Komisja przeciwko Szwecji. Ponadto Komisja wezwała Królestwo Szwecji do podjęcia niezbędnych środków w celu wykonania tego wyroku w terminie dwóch miesięcy od otrzymania wezwania do usunięcia uchybienia. Następnie, w odpowiedzi na wezwanie do usunięcia uchybienia, pismem z dnia 30 listopada 2012 r., Szwecja przekazała informacje

⁹⁰ Wyrok Trybunału (piąta izba) z dnia 4 grudnia 2014 r., C-243/13, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Szwecji, EU:C:2014:2413,

Pkt 1 wyroku: „Europeiska kommissionen har yrkat att domstolen ska

– fastställa att Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (C607/10, EU:C:2012:192),

– förplikta Konungariket Sverige att till kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala löpande vite med ett belopp som inledningsvis fastställdes till 14 912 euro per dag och senare sattes ned till 7 456 euro per dag, så länge Konungariket Sverige inte har vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa nämnda dom, räknat från och med den dag då dom meddelas i förevarande mål till den dag då domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) följs,

– förplikta Konungariket Sverige att till kommissionen, på samma konto, betala ett schablonbelopp på 4 893 euro per dag så länge Konungariket Sverige inte har vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192), räknat från och med den dag då den domen meddelades till den dag då dom meddelas i förevarande mål eller den dag då Konungariket Sverige vidtar nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192), om denna infaller tidigare, och

– förplikta Konungariket Sverige att ersätta rättegångskostnaderna”.

dotyczące 29 instalacji, które nie funkcjonowały w zgodzie z wymaganiami zawartymi w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/1/WE w czasie wydania uzasadnionej opinii, która poprzedzała działanie Komisji w sprawie rozstrzygniętej wyrokiem w sprawie C-607/10, Komisja przeciwko Szwecji. W piśmie Szwecja zadeklarowała, że 27, czyli 93%, z 29 instalacji, które były objęte tym wyrokiem, było wówczas zgodne z dyrektywą 2008/1/WE. Dlatego też, pod koniec upływu terminu wskazanego w wezwaniu do usunięcia uchybienia z dnia 1 października 2012 r. wnioski o pozwolenia na podstawie przepisów krajowych transponujących dyrektywę 2008/1/WE wciąż były rozpatrywane w odniesieniu do dwóch instalacji, tj. kopalni LKAB – Svappavaara i walcowni Surahammar. Niemniej jednak Komisja stwierdziła, że Szwecja nie wypełniła zobowiązań, które wynikały z wyroku C-607/10 w sprawie Komisja przeciwko Szwecji. Z tego względu podjęła decyzję o wniesieniu przedmiotowej skargi. W trakcie rozpatrywania przez Trybunał sprawy Komisja dokonała pewnych zmian. Mianowicie, w drodze pisma z dnia 30 stycznia 2014 r. poinformowała, że ma zamiar zmniejszyć o połowę proponowaną wcześniej dzienną kwotę okresowej kary pieniężnej. Swoje działanie uzasadniała tym, że Szwecja uregulowała sytuację odnoszącą się do jednego z dwóch zakładów, które były przedmiotem wniesionej przez Komisję skargi. Mianowicie – udzielono zezwolenia dla kopalni LKAB – Svappavaara. W związku z powyższym Komisja wniosła do Trybunału o nakazanie Szwecji zapłaty na jej rzecz (na rachunek „środki własne Unii Europejskiej») okresowej kary pieniężnej w wysokości 7456 EUR za każdy dzień zwłoki w podjęciu środków niezbędnych do wykonania wyroku C-607/10, począwszy od dnia ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie aż do dnia wykonania wspomnianego wyroku.

Ponadto Komisja w swojej skardze podkreśliła, że „dyrektywa 2008/1/WE zawiera ważne przepisy służące realizacji celów i zasad polityki Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska naturalnego oraz że dwie instalacje, które w dniu wniesienia skargi nadal nie posiadały pozwolenia, stanowią znaczne zagrożenie dla środowiska naturalnego i zdrowia ludzkiego ze względu na ich rozmiar. Królestwo Szwecji nie dokonało jednak aktualizacji pozwoleń zgodnie z art. 5 dyrektywy 2008/1/WE, mimo że termin transpozycji dyrektywy przez państwo członkowskie upłynął około pięć i pół roku wcześniej, a procedury wydawania pozwoleń nie zostały jeszcze zakończone ponad rok po ogłoszeniu wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192)”⁹¹. Natomiast Szwecja w swojej odpowiedzi zakwestionowała skierowane wobec niej zarzuty i wyraziła sprzeciw wobec wszystkich twierdzeń Komisji,

⁹¹ Pkt 13 wyroku: „[...] IPPC-direktivet innehåller viktiga regler för att genomföra målen och principerna för Europeiska unionens miljöpolitik. Enligt kommissionen utgör de två anläggningar som alltjämt saknade tillstånd den dag då talan väcktes en beaktansvärd fara för miljön och människors hälsa på grund av deras storlek. Konungariket Sverige hade emellertid inte uppdaterat tillstånden i enlighet med artikel 5 i IPPC-direktivet, oaktat att fristen för medlemsstatens införlivande av direktivet hade gått ut omkring fem och ett halvt år tidigare och att tillståndsförfarandena ännu inte hade avslutats mer än ett år efter meddelandet av domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192)”.

podkreślając, że: „Środki niezbędne do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) zostały podjęte. Komisja nie zgłosiła również żadnych zastrzeżeń co do kształtu systemu zezwoleń, który Szwecja wprowadziła w celu transpozycji dyrektywy 2008/1/WE Zdaniem Królestwa Szwecji art. 260 ust. 2 TFUE pozwala uznać, że państwo członkowskie podjęło wszelkie środki niezbędne do wykonania wyroku stwierdzającego uchybienie, nawet jeśli środki te nie nabrały jeszcze pełnej skuteczności. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy jest oczywiste, że rezultaty zamierzone przez podjęte środki zostały osiągnięte i pozostaje jedynie część procesu, którego dane państwo członkowskie nie może przyspieszyć. W odniesieniu do dwóch instalacji, dla których nie wydano jeszcze pozwoleń, z odpowiedzi Królestwa Szwecji wynika, że postępowania sądowe w sprawie wydania pozwoleń wymaganych na mocy dyrektywy 2008/1/WE trwały odpowiednio od lutego 2011 r. i lipca 2011 r., a zatem zostały wszczęte przed wydaniem wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) w dniu 29 marca 2012 r. Królestwo Szwecji wskazało ponadto, że zostało konstytucyjnie pozbawione możliwości podejmowania dalszych działań mających wpływ na toczące się postępowania o wydanie zezwolenia przed właściwymi sądami, w których postępowania te były w toku. Tym samym Królestwo Szwecji w żaden sposób, czy to umyślnie czy nieumyślnie, nie uchybiło prawu Unii Europejskiej”⁹².

Szwecja ponadto podniosła argumenty odnoszące się do wyznaczonego przez Komisję terminu; w jej ocenie: „Termin wyznaczony przez Komisję dla Królestwa Szwecji na podjęcie środków niezbędnych do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) był zbyt krótki. Termin wyznaczony w wezwaniu do usunięcia uchybienia z dnia 1 października 2012 r. upłynął zaledwie osiem miesięcy po wydaniu wyroku, a Komisja wniosła niniejszą skargę czternaście miesięcy po wydaniu wyroku, mimo że w tym krótkim okresie Królestwo Szwecji poczyniło znaczne postępy w uzyskiwaniu pozwoleń na instalacje IPPC. Do końca terminu wyznaczonego w wezwaniu do usunięcia uchybienia kwestia została rozwiązana w przypadku 27 z 29, czyli 93%, instalacji objętych wyrokiem. W odniesieniu do 1035 instalacji początkowo zidentyfikowanych jako instalacje IPPC, jedynie nieco poniżej

⁹² Pkt 15 i 16 wyroku: „De åtgärder som krävs för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) har vidtagits. Kommissionen har inte heller anmärkt på utformningen av det regelverk för tillståndsgivning som Sverige har inrättat för att införliva IPPC-direktivet. Konungariket Sveriges uppfattning är att det enligt artikel 260.2 är möjligt att anse att en medlemsstat har vidtagit alla åtgärder som är nödvändiga för att följa en fördragsbrottsdom även om åtgärderna ännu inte fått full effekt. Detta är särskilt fallet när det står klart att de resultat som eftersträvas med de vidtagna åtgärderna har uppnåtts och det endast återstår en del av en process som den berörda medlemsstaten inte kan påskynda. När det gäller de två anläggningar för vilka tillstånd ännu inte hade beviljats framgår det av Konungariket Sveriges svaromål att domstolsförfarandet för beviljande av de tillstånd som krävs enligt IPPC-direktivet hade pågått sedan februari 2011 respektive juli 2011 och att det därmed hade inletts innan domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) meddelades den 29 mars 2012. Konungariket Sverige har vidare angett att det var konstitutionellt förhindrat att vidta ytterligare åtgärder för att påverka de pågående tillståndsförfarandena hos de behöriga domstolar där dessa förfaranden var anhängiga. Konungariket Sverige har således på intet sätt, vare sig medvetet eller av förbiseende, underlåtit att iaktta unionsrätten”.

0,2% pierwotnej liczby instalacji nadal nie było zgodnych z dyrektywą⁹³. Ponadto Szwecja podniosła zarzut w stosunku do twierdzeń Komisji dotyczących emisji z instalacji (które nie uzyskały jeszcze pozwoleń), że w jej ocenie brak im należytej precyzji oraz uzasadnienia. Dodatkowo podkreśliła, że raporty środowiskowe, obowiązkowe (ich podstawę stanowią przepisy szwedzkie) i które odnoszą się do roku 2012, jasno pokazują, że wpływ przedmiotowych instalacji na środowisko był mocno ograniczony, dlatego też nie wystąpiło znaczące ryzyko dla środowiska lub zdrowia ludzkiego.

Komisja stwierdziła wówczas, że: „Królestwo Szwecji uchybiło swoim zobowiązaniom, ponieważ art. 5 dyrektywy IPPC nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, aby istniejące instalacje były eksploatowane zgodnie z wymogami dyrektywy najpóźniej do dnia 30 października 2007 r. Na Królestwie Szwecji spoczywał obowiązek zaprojektowania procedury wydawania pozwoleń w taki sposób, aby zobowiązania wynikające z dyrektywy IPPC mogły zostać wypełnione w odpowiednim czasie. Fakt, że Królestwo Szwecji postanowiło skierować sprawę do sądu, nie stanowi w tym względzie okoliczności łagodzącej⁹⁴ oraz że „termin wyznaczony Królestwu Szwecji na wykonanie wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) nie może być uznany za zbyt krótki⁹⁵”.

Ponadto, w tym zakresie Komisja wskazała, że: „Komisja zdecydowała się na wniesienie skargi około 13 miesięcy po wydaniu wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), chociaż między datą wysłania przez Komisję do Królestwa Szwecji wezwania do usunięcia uchybienia a datą wniesienia przez Komisję skargi na podstawie art. 260 TFUE upłynęło jedynie siedem miesięcy. Biorąc jednak pod uwagę, że Komisja czekała pięć i pół roku po upływie terminu transpozycji dyrektywy IPPC w dniu 30 października 2007 r. przed wniesieniem skargi w sprawie rozstrzygniętej wyrokiem w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), Królestwo Szwecji miało cały czas potrzebny do wypełnienia swoich

⁹³ Pkt 17 wyroku: „[...] Den tidsfrist som kommissionen gav Konungariket Sverige för att vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) var alltför kort. Den tidsfrist som angetts i den formella underrättelsen av den 1 oktober 2012 gick ut bara åtta månader efter det att domen meddelades och kommissionen väckte förevarande talan fjorton månader efter domens meddelande, trots att Konungariket Sverige under denna korta period hade gjort stora framsteg vad gäller beviljande av tillstånd för IPPC-anläggningarna. Vid utgången av tidsfristen enligt den formella underrättelsen hade frågan lösts för 27 av 29, eller 93 procent, av de anläggningar som domen omfattade. Sett i relation till att 1 035 anläggningar från början hade identifierats som IPPC-anläggningar, var det endast knappt 0,2 procent av det ursprungliga antalet anläggningar som fortfarande inte uppfyllde direktivets krav.”

⁹⁴ Pkt 20 wyroku: „[...] Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter, eftersom det framgår av artikel 5 i IPPC-direktivet att medlemsstaterna ska se till att befintliga anläggningar senast den 30 oktober 2007 drivs i överensstämmelse med direktivets krav. Det ålåg Konungariket Sverige att utforma tillståndsförfarandet så att skyldigheterna enligt IPPC-direktivet skulle ha kunnat uppfyllas i rätt tid. Det förhållandet att Konungariket Sverige har valt att förlägga tillståndsgivningen till domstol utgör ingen förmildrande omständighet i det avseendet”.

⁹⁵ Pkt 21 wyroku: „[...] anført att Konungariket Sveriges tidsfrist för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) inte kan anses alltför kort”.

obowiązków, czyli zapewnienia, że wszystkie istniejące instalacje uzyskały pozwolenie”⁹⁶. Od dnia 30 stycznia 2014 r., tj. przekazania przez Komisję informacji, że braki zostały usunięte w odniesieniu do sytuacji jednej z dwóch instalacji wymienionych w skardze, niniejsza sprawa dotyczy wyłącznie jednej instalacji. W kwestii udzielenia pozwolenia na tę instalację Szwecja oświadczyła podczas rozpraw, że sprawa dotycząca pozwolenia została wyznaczona na rozprawę główną przed końcem 2014 r. Natomiast wyrok miał zostać wydany w ciągu kilku miesięcy po tym terminie.

W przedmiotowej sprawie Trybunał przedstawił kilka istotnych uwag: „Artykuł 260 ust. 2 TFUE stanowi, że jeżeli Komisja uzna, iż dane państwo członkowskie nie podjęło środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału Sprawiedliwości, może ona, po umożliwieniu temu państwu przedstawienia uwag, wnieść przeciwko niemu skargę do Trybunału Sprawiedliwości, wskazując kwotę ryczałtu lub okresowej kary pieniężnej, której zapłatę przez państwo członkowskie uzna za odpowiednią w danych okolicznościach”⁹⁷. Ponadto Trybunał wskazał, że: „Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem okresowa kara pieniężna jest co do zasady uzasadniona tylko wtedy, gdy naruszenie polegające na niewykonaniu poprzedniego wyroku Trybunału trwa do czasu zbadania przez Trybunał stanu faktycznego (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii, C-374/11, EU:C:2012:827, pkt 33 i cytowane orzecznictwo). W niniejszej sprawie można zauważyć, że środki niezbędne do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) nie zostały jeszcze w pełni podjęte w chwili rozpoznania niniejszej sprawy. W tych okolicznościach Trybunał stwierdza, że nakazanie Królestwu Szwecji zapłaty okresowej kary pieniężnej jest odpowiednim środkiem finansowym dla zapewnienia pełnego wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) (zob. w celu zapoznania się z podobnym uzasadnieniem sprawy C-496/09 Komisja przeciwko Włochom, EU:C:2011:740, pkt 45; Komisja przeciwko Hiszpanii, EU:C:2012:781, pkt 114; oraz Komisja przeciwko Irlandii, EU:C:2012:827, pkt 35)”⁹⁸.

I dalej, że: „Trybunał powinien, w granicach przysługującego mu w tej sprawie uznania, ustalić kwotę okresowej kary pieniężnej w taki sposób, aby była ona zarówno odpowiednia

⁹⁶ Pkt 22 wyroku: „Kommissionen beslutade att väcka talan omkring 13 månader efter domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192). Det förflöt visserligen endast sju månader från det att kommissionen tillställde Konungariket Sverige en formell underrättelse till dess att kommissionen väckte talan enligt artikel 260 FEUF. Med hänsyn till att kommissionen väntade fem och ett halvt år efter utgången av fristen för genomförande av IPPC-direktivet den 30 oktober 2007 med att väcka talan i det mål som avgjordes genom domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) hade Konungariket Sverige emellertid all den tid som behövdes för att uppfylla sina skyldigheter, det vill säga att se till att alla befintliga anläggningar beviljades tillstånd”.

⁹⁷ Pkt 24 wyroku: „I artikel 260.2 FEUF föreskrivs att om kommissionen anser att den berörda medlemsstaten inte har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom, får kommissionen, efter att ha gett medlemsstaten tillfälle att framföra sina synpunkter, väcka talan mot den vid domstolen, med angivande av det schablonbelopp eller löpande vite som den med hänsyn till omständigheterna anser det lämpligt att medlemsstaten ska betala”.

⁹⁸ Pkt 47–49 wyroku: „Enligt fast rättspraxis är löpande vite i princip endast motiverat såvida det fördragsbrott som består i att en tidigare dom från domstolen inte har följts fortgår fram till domstolens prövning av

do okoliczności, jak i proporcjonalna do stwierdzonego naruszenia oraz do możliwości płatniczych danego państwa członkowskiego (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Włochom, EU:C:2011:740 pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo). Kryteria, które Trybunał powinien wziąć pod uwagę przy dokonywaniu oceny w celu zapewnienia, że okresowa kara pieniężna pełni funkcję środka przymusu służącego osiągnięciu jednolitego i skutecznego stosowania prawa Unii, to co do zasady czas trwania naruszenia, jego waga oraz zdolność płatnicza danego państwa członkowskiego. Przy stosowaniu tych kryteriów należy w szczególności uwzględnić konsekwencje nieprzestrzegania przepisów dla jednostek i interesów publicznych oraz pilność ich przestrzegania przez dane państwo członkowskie (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Włochom, EU:C:2011:740, pkt 57)⁹⁹. Trybunał wskazał ponadto, że: „okresowa kara pieniężna powinna być określona na podstawie stopnia nacisku niezbędnego do skłonienia państwa członkowskiego, które nie podjęło środków niezbędnych do wykonania wyroku, do zmiany zachowania i położenia kresu danemu naruszeniu”¹⁰⁰.

Trybunał zwrócił uwagę, na kwestię dotyczącą konstytucyjnego pozbawienia możliwości podjęcia środków, które mogłyby skutkować wywarcieniem wpływu na procedury wydawania zezwoleń oraz brak możliwości powoływania się na tradycje w zakresie wewnętrznego porządku prawnego państwa członkowskiego jako podstawy/przyczyny braku realizacji ciężących na takim państwie zobowiązań: „choć Królestwo Szwecji podnosi, że opóźnienie w wykonaniu wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) wynika z problemów wewnętrznych związanych z faktem, że to państwo członkowskie jest konstytucyjnie pozbawione możliwości podjęcia środków mających na celu wywarcie wpływu na toczące się procedury wydawania zezwoleń, państwo członkowskie nie może powoływać się na przepisy, praktyki lub okoliczności swojego wewnętrznego porządku prawnego jako na pod-

de faktiska omständigheterna (dom kommissionen/Irland, C-374/11, EU:C:2012:827, punkt 33 och där angiven rättspraxis). I detta fall kan det konstateras att de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) ännu inte hade vidtagits helt och hållet när det hölls förhandling i förevarande mål. Domstolen finner under dessa omständigheter att ett föreläggande till Konungariket Sverige att betala löpande vite är ett lämpligt ekonomiskt medel för att säkerställa att domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) följs fullt ut (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Italien, C-496/09, EU:C:2011:740, punkt 45, dom kommissionen/Spanien, EU:C:2012:781, punkt 114, och dom kommissionen/Irland, EU:C:2012:827, punkt 35)”

⁹⁹ Pkt 50 i 51 wyroku: „Domstolen ska, inom sitt utrymme för skönsmässig bedömning på området, fastställa det löpande vitet så, att det dels anpassas efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga (dom kommissionen/Italien, EU:C:2011:740, punkt 56 och där angiven rättspraxis). De kriterier som domstolen i sin bedömning ska beakta för att säkerställa att det löpande vitet fungerar som tvångsmedel i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av unionsrätten är i princip överträdelsens varaktighet, dess svårhetsgrad och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier ska särskilt beaktas de konsekvenser som underlåtenheten att följa domen får för enskilda och allmänna intressen samt hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter (dom kommissionen/Italien, EU:C:2011:740, punkt 57)”.

¹⁰⁰ Pkt 52 wyroku: „[...] ett löpande vite ska bestämmas utifrån vilken grad av påtryckning som krävs för att den medlemsstat som underlåtit att vidta nödvändiga åtgärder för att följa en fördragsbrottsdom ska ändra sitt beteende och upphöra med det aktuella fördragsbrottet (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Frankrike, C-304/02, EU:C:2005:444, punkt 91)”.

stawę niewykonania zobowiązań wynikających z prawa Unii (zob. m.in. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii, EU:C:2012:834, pkt 71)¹⁰¹. Niemniej jednak Trybunał wyraźnie zwrócił uwagę na postawę Szwecji, stwierdzając, że „w tym względzie należy uwzględnić wysiłki podjęte przez Królestwo Szwecji w celu pełnego wypełnienia obowiązków wynikających z dyrektywy IPPC. W ostatnich latach to państwo członkowskie podjęło dalsze kroki w celu wzmocnienia organów odpowiedzialnych za wydawanie pozwoleń środowiskowych. W czasie rozprawy tylko jedna z 29 instalacji objętych wyrokiem Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192) nie otrzymała jeszcze pozwolenia IPPC. Ponadto Królestwo Szwecji ściśle współpracowało z Komisją podczas postępowania administracyjnego poprzedzającego niniejszą sprawę. Obecnie Królestwu Szwecji pozostaje jedynie dopełnienie środków niezbędnych do pełnego wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), w którym stwierdzono, że to państwo członkowskie nie spełniło wymogów art. 5 ust. 1 dyrektywy IPPC”¹⁰².

W świetle wszystkich przeanalizowanych przez Trybunał okoliczności badanej sprawy: „Trybunał uznał za właściwe nałożenie okresowej kary pieniężnej w wysokości 4000 EUR dziennie w celu wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192). Nakazuje się zatem Królestwu Szwecji zapłatę na rzecz Komisji, na rachunek «środki własne Unii Europejskiej», okresowej kary pieniężnej w wysokości 4000 EUR za każdy dzień niepodjęcia środków niezbędnych do wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192), poczynwszy od dnia ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie do dnia wykonania wyroku w sprawie Komisja przeciwko Szwecji (EU:C:2012:192)”¹⁰³. I dalej, w kwestii ryczałtu: „W niniejszej sprawie Trybunał uważa, że wszystkie okoliczności prawne

¹⁰¹ Pkt 53 wyroku: „[...] har Konungariket Sverige visserligen gjort gällande att förseningen med att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) beror på interna problem förbundna med att denna medlemsstat är konstitutionellt förhindrad att vidta åtgärder för att påverka de pågående tillståndsförfarandena. En medlemsstat kan emellertid inte åberopa bestämmelser, praxis eller förhållanden i sin interna rättsordning som grund för att underlåta att iakttä skyldigheter som följer av unionsrätten (se, bland annat, dom kommissionen/Irland, EU:C:2012:834, punkt 71)”.

¹⁰² Pkt 54–56 wyroku: „I detta avseende bör de ansträngningar som Konungariket Sverige gjort för att till fullo uppfylla de skyldigheter som följer av IPPC-direktivet beaktas. Under de senaste åren har denna medlemsstat vidtagit ytterligare åtgärder för att stärka de myndigheter som ansvarar för beviljande av miljötillstånd. Vid tidpunkten för förhandlingen var det bara en av de 29 anläggningar som omfattas av domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) som ännu inte hade beviljats IPPC-tillstånd. Konungariket Sverige har dessutom samarbetat nära med kommissionen under det administrativa förfarande som föregått detta mål. Härefter återstår det endast för Konungariket Sverige att slutföra de åtgärder som är nödvändiga för att till fullo följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192), i vilken det konstateras att denna medlemsstat underlåtit att uppfylla kraven i artikel 5.1 i IPPC-direktivet”.

¹⁰³ Pkt 59 i 60 wyroku: „[...] domstolen att det är lämpligt att förelägga ett löpande vite på 4 000 euro per dag för att domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) ska följas. Konungariket Sverige ska således förpliktas att till kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala löpande vite med 4 000 euro för varje dag som nödvändiga åtgärder inte vidtas för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192), räknat från och med den dag då dom meddelas i förevarande mål till den dag då domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) följs”.

i faktyczne towarzyszące stwierdzonemu naruszeniu wskazują, że środek odstraszający, taki jak nałożenie ryczałtu, jest konieczny, aby skutecznie zapobiec powtórzeniu się w przyszłości podobnych naruszeń prawa Unii (zob. podobnie wyrok w sprawie Komisja przeciwko Grecji, C-369/07, EU:C:2009:428, pkt 145, oraz wyrok w sprawie Komisja przeciwko Hiszpanii, EU:C:2012:781, pkt 142)¹⁰⁴.

Trybunał orzekł, że „należy nakazać Królestwu Szwecji zapłatę na rzecz Komisji, na rachunek «środki własne Unii Europejskiej», ryczałtu w wysokości 2 milionów EUR”¹⁰⁵. Trybunał orzekł zatem o tym, że: „1. Nie podejmując środków niezbędnych do wykonania wyroku Komisja/Szwecja (C607/10, EU:C:2012:192), Królestwo Szwecji uchybiło zobowiązaniom spoczywającym na nim na podstawie art. 260 ust. 1 TFUE. 2. W wypadku gdyby uchybienie stwierdzone w pkt 1 utrzymywało się w dniu ogłoszenia niniejszego wyroku, Królestwo Szwecji zostanie obciążone zapłatą na rzecz Komisji Europejskiej, na rachunek „Środki własne Unii Europejskiej”, okresowej kary pieniężnej w wysokości 4000 EUR za każdy dzień zwłoki we wdrożeniu środków niezbędnych w celu zastosowania się do wyroku Komisja/Szwecja (EU:C:2012:192), licząc od dnia ogłoszenia niniejszego wyroku do dnia wykonania wspomnianego wyroku. 3. Królestwo Szwecji zostaje obciążone zapłatą na rzecz Komisji Europejskiej, na rachunek „Środki własne Unii Europejskiej”, ryczałtu w wysokości 2 000 000 EUR. 4. Królestwo Szwecji zostaje obciążone kosztami postępowania”¹⁰⁶.

¹⁰⁴ Pkt 63 wyroku: „I förevarande mål anser domstolen att samtliga rättsliga och faktiska omständigheter kring det fastställda fördragsbrottet tyder på att det krävs en avskräckande åtgärd, såsom föreläggande av ett schablonbelopp, för att på ett effektivt sätt förhindra att liknande överträdelser av unionsrätten upprepas i framtiden (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Grekland, C-369/07, EU:C:2009:428, punkt 145, och dom kommissionen/Spanien, EU:C:2012:781, punkt 142)”.
¹⁰⁵ Pkt 67 wyroku: „Konungariket Sverige ska följaktligen förpliktas att till kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett schablonbelopp på 2 miljoner euro”.

¹⁰⁶ „1) Konungariket Sverige har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (C-607/10, EU:C:2012:192). 2) För det fall det fördragsbrott som fastställts i punkt 1 fortgår den dag då dom meddelas i förevarande mål ska Konungariket Sverige till Europeiska kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett löpande vite på 4 000 euro för varje dag som dröjsmålet med att vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) består, räknat från och med den dag då domen i förevarande mål meddelas till den dag då domen kommissionen/Sverige (EU:C:2012:192) följs. 3) Konungariket Sverige ska till Europeiska kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett schablonbelopp på 2 miljoner euro. 4) Konungariket Sverige ska ersätta rättegångskostnaderna”.

Bibliografia

- Follesdal A., Wind M, *Introduction – Nordic Reluctance towards Judicial Review under Siege*, „Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter” 27 (2009).
- Jacqueson C., *The Clash: The Danish Supreme Court Defies the CJEU in the Ajos Case*, „Droit Compare du Travail et de la Securite Sociale. Revue” 2017, nr 4; <https://journals.openedition.org/rdctss/2527> (dostęp: dnia 18 stycznia 2023 r.).
- Relacje między prawem konstytucyjnym a prawem wspólnotowym w orzecznictwie sądów konstytucyjnych państw Unii Europejskiej*, oprac. B. Banaszkiewicz, P. Bogdanowicz, Warszawa 2006.
- Serzhanova V., *Sądownictwo najwyższe w państwach nordyckich. Zarys problematyki*, „Roczniki Nauk Prawnych” 28(2018), nr 2.